

Bjørn Andersen

**Hans Scherfig's 8-
øjede skorpion ...
som *opera***

**Hvor er den blevet
af?**

Foreløbig oversigt [2021]

Indhold

1 I september 1979 sendte DR TV-Operaen <i>Den otteøjede skorpion</i> over 4 søndagsaftener.....	6
1.1 Hans Scherfig's roman fra 1953.....	6
1.2 En parallel fortælling fra 1949.....	7
1.3 Henning Christiansen's og Peter Thorsboe's idé.....	8
1.3.1 DR's team.....	8
1.3.2 Henning Christiansen's kontakt til Hans Scherfig.....	9
2 Forud for publiceringen af TV-Operaen angreb forfatteren Elsa Gress [1919-1988] DR's musikafdeling og operaens instruktør Jens Okking [1939-2018].....	10
2.1 Elsa Gress' angreb på Jens Okking.....	10
2.2 Jens Okking's brev til Elsa Gress.....	13
2.3 Elsa Gress' genoptrykte senere sit angreb.....	14
3 Operaen som den kan findes pt [2021] i resten af 2021]....	16
4 TV-Operaen blev en ' <i>eklatant fiasko</i> ' – både ifølge kritikerne og ifølge publikum.....	18
5 Avisomtale om TV-Operaen [kronologisk].....	21
6 Henning Christiansen's arbejde som komponist forud for TV-Operaen.....	34
7 <i>Dyrehaven – den romantiske skov</i> [1970].....	39
7.1 Enkelhed, ny enkelhed?.....	43
8 Skorpioner. Edderkopper.....	45
9 Edderkopsagen.....	46
10 Hans Scherfig [1905-1979].....	47
10.1 Biografisk.....	48
10.2 Hans Scherfig's naivistiske junglebilleder.....	52
10.3 Junglemalerier i bred forstand?.....	52
10.4 Holberg's [1684-1754] og Scherfig's <i>Niels Klim</i> [1955-1956].....	53

10.5	Nekrologer over Hans Scherfig.....	54
11	På jagt efter operaen ... Hvor var den blevet af?.....	55
12	Supplerende: Ursula Reuter Christiansen [1943-]:....	56
12.1	<i>Skarpretteren</i> [1972].....	57
12.2	<i>Sorte Valmuer</i> [2018].....	59
12.3	<i>Et symbolsk, måske naivistisk, svanetræf i Holbæk?</i> [2018].....	60
13	Supplerende: Henning Christiansen i tiden efter TV-Operaen.....	62
13.1	Supplerende: <i>Da Stavnsbåndet brast 1788 – 1888 – 1988 – 2088</i> [1988].....	63
14	Henning Christiansen: Materiale. Nekrolog.....	65
14.1	Biografiske oversigtsartikler.....	65
14.2	Medieomtale.....	65
14.3	TV-Operaen.....	66
14.4	Eckersberg Medaillen [2005].....	67
14.5	Nekrolog.....	68
15	Supplerende: Bjørn Nørgaard [1947-].....	69
15.1	Dronningens gobeliner [1990-2000].....	69
15.2	<i>Den gode slange på Paradisets Bakke?</i> [1997-2007].....	72
15.2.1	Indskud om Per Kirkeby's hullede 'murstensskulpturer'.....	75
15.2.2	Per Kirkeby's skulptur for Niels Bohr.....	78
15.3	Dronningens gravmæle [2003-2018].....	80
15.4	Nørrebro's hjerte. En transformation [2010].....	81
16	Supplerende: Poul Gernes [1925-1996] & Aase Seidler Gernes [1927-2018].....	83
17	Supplerende: Elsa Gress [1919-1988].....	85
17.1	Elsa Gress.....	85
17.2	Barbara Gress' erindringer.....	88
17.3	Henrik Stangerup, Jurij Moskvitin ... og Henning Christiansen.....	89

17.4	Tom O'Horgan.....	92
18	<i>Niels Klim</i> på scenen og på TV [1973, 1984-1985]....	93
18.1	Supplerende:.....	94
19	Supplerende: Jens Okking [1939-2018].....	96
19.1	<i>En by i provinsen</i> [1977-1980].....	97
19.2	<i>Her er dit liv: Jens Okking</i> [1991].....	97
20	Supplerende: Andre TV-serier i slutningen af 1970'erne.....	99
21	Supplerende: DRs <i>Edderkoppen</i> [2000].....	101
22	Denne oversigt.....	102
22.1	Ansvaret for denne oversigt.....	102
22.2	Hvad kunne der evt gøres? Hvad kunne et projekt handle om?.....	103
22.3	Ophavsretlige vanskeligheder.....	104
22.4	Tak.....	105
22.5	Send mig evt en e-mail.....	106

***Hans Scherfig's skildpadde på
Assistens Kirkegård, Nørrebro,
Kbh.***

Skildpadden er udført af Karl Otto Johansen [1918-2010]

<https://samlingen.koes.dk/vaerker-i-det-offentlige-rum/3288>

Foto: BA, april 2020

1 I september 1979 sendte DR TV-Operaen *Den otteøjede skorpion* over 4 søndagsaftener

I september 1979 sendte *Danmarks Radio* TV-Operaen *Den otteøjede skorpion* over 4 søndagsaftener. Den er aldrig blevet genudsendt, snarere 'overhalet' af en roman og senere af en TV-produktion med et lignende historisk udgangspunkt som operaen – *Edderkopsagen*, men realiseret med en anden 'vinkel' og med en anden dramaturgi¹ end operaen.

1.1 Hans Scherfig's roman fra 1953

TV-Operaen byggede ikke direkte på *Edderkopsagen*, men på en roman fra 1953 af Hans Scherfig [1905-1979]. Romanen udkom først som føljeton i den kommunistiske avis *Land og Folk*, men blev samme år udgivet som bog af det ligeledes kommunistiske *Forlaget Tiden*² og siden genoptrykt³.

-
- 1 Jf Anders Bodelsen's roman *Revision* fra 1985 og TV-serien *Edderkoppen*. Jf Palle Schantz Lauridsen's artikel: *Hjalmar eller Hasselstrøm? Myte og realitet i DRs Edderkoppen*.
 - 2 Med illustrationer af Hans Scherfig's østrigskfødte kone, maleren Elisabeth Karlsinsky [1904-1994].
 - 3 Min udgave er udgivet af Vinten's Forlag i 1975.

1.2 En parallel fortælling fra 1949

Litteraturforskeren Søren Schou har i en artikel i en litteraturhistorie – *Dansk Litteraturs Historie*⁴ - gjort opmærksom på at der findes en parallel fra 1949 til Scherfig's roman⁵.

Scherfig har *muligvis* kendt til, eventuelt læst, dette værk, men om det *er* tilfældet vides ikke – heller ikke om hvor vidt Scherfig i så tilfælde har fundet det hensigtsmæssigt at 'trække på det' selv om han givetvis ikke har villet referere direkte til det.

(Det er ikke meget sandsynligt at Henning Christiansen eller Peter Thorsboe - umiddelbart - har kendt til værket, for i 1979 var det sikkert gået i glemmebogen).

4 Udkom oprindeligt i bogform fra 2006 til 2009 - længe efter udgivelsen af *Skorpionen* og udsendelsen af TV-Operaen.

5 Schou, Søren: *Mændene, der forråbte* i *Dansk litteraturs historie* på lex.dk - Afsnittet indgår i 'Perioden 1920-1960': 'Nazisme og kulturel kollaboration'. Hentet 6. november 2021 fra https://danskliteraturshistorie.lex.dk/Mændene,_der_forråbte

1.3 Henning Christiansen's og Peter Thorsboe's idé

TV-Operaen var udtænkt af komponisten Henning Christiansen⁶ og forfatteren Peter Thorsboe, men blev videreudviklet og produceret af DR af et team af mange forskellige kunstnere.

1.3.1 DR's team

Henning Christiansen [1932-2008] og Peter Thorsboe [1946-] havde skrevet operaens manuskript eller libretto. Scenografien blev lagt i hænderne på Jørn Matthiasen [1929-2003] og Gyda Rasmussen [-]. Skuespilleren Jens Okking [1939-2018] blev ansat som instruktør - hvad der irriterede forfatteren Elsa Gress [1919-1988] overmåde meget, se nærmere s. 10 ff.

For at støtte produktionen - og Jens Okking – tilknyttede DR endvidere den musikkyndige Ingolf Gabold [1942-] der har beskrevet sin rolle som at være 'musikalsk førerhund'⁷.

6 I fortsættelse af arbejdet med at komponere musikken til Gert Fredholm's [1941-] film over Hans Scherfig's roman *Den forsømte fuldmægtig*. Filmen havde premiere i oktober 1971 og blev senere vist på DR TV, lillejuleaften 1989 – ɔ: 10 år efter forsøget med operaen.

7 Se herom Mogens Andersen [1929-2008]: *Historien om Vor Tids Musik*, Wilhelm Hansen Musikforlag, 2009, fx s. 304. Redaktion: Finn Gravesen og Agneta Mei Hytten.

1.3.2 Henning Christiansen's kontakt til Hans Scherfig

Henning Christiansen var gennem mange år i forbindelse med Hans Scherfig; fx besøgte han og hans kone – Ursula Reuter Christiansen⁸ – Hans Scherfig og Elisabeth Karlinsky i efteråret/vinteren 1971 – og da Henning havde haft besvær med at skaffe Skorpion-bogen i Stege bad han Scherfig om hjælp⁹.

Scherfig døde 28. januar 1979 som operaen blev vist i løbet af september samme år. 28. januar var i øvrigt dén dag ét af Scherfig's store forbilleder – Ludvig Holberg – var død i 1754¹⁰, se s. 53 ff.

Scherfig nåede inden sin død at se eller høre librettoen, at høre Henning Christiansen's musik – og mere eller mindre eksplicit at godkende begge dele¹¹.

8 Ursula Reuter Christiansen blev født i Trier i 1943. Kunstuddannelse i Hamburg. Se:

<https://www.kvinfo.dk/side/597/bio/1776/origin/170/>

9 Se: <https://hchristiansen.ktdk.dk/d/ic71?locale=da&q=Scherfig>

10 28. januar 1754, se Hans Scherfig: *Om Holbergs epistler*, i: *Naturens Uorden og andre Essays*, Gyldendal 1979, opr. 1954 og 1965, s. 73 ff.

11 Jf. avisudtalelse af programredaktør Flemming Sonnerup til *Politiken* 04.09.1979, artiklen: *Hård kritik af TV-Opera*.

2 Forud for publiceringen af TV-Operaen angreb forfatteren Elsa Gress [1919-1988] DR's musikafdeling og operaens instruktør Jens Okking [1939-2018]

2.1 Elsa Gress' angreb på Jens Okking

Engang i slutningen af juli 1979 udtalte forfatteren Elsa Gress sig kritisk, overordentlig kritisk, i dagspressen om den forestående indspilning og publicering af TV-Operaen.

Det var ikke så meget Operaen hendes kritik rettede sig imod, men derimod Musikafdelingen og dens valg af skuespilleren Jens Okking som instruktør. Han var – mente hun - ganske enkelt inkompetent.

På dét tidspunkt hvor Elsa Gress gik i pressen med sin kritik var løbet så at sige kørt, for serien var allerede 'skudt' og (så vidt jeg véd) osse klippet. Om Elsa Gress var bekendt med dét véd jeg ikke.

Kronik i *Berlingske Tidende* søndag 22.07.1979 under overskriften: *Kunstens kår i dørvogterland*¹²

Nedenfor optrykkes et centralt afsnit af hendes kritik uden ændringer eller beskæring fordi indholdet – som følge af den barske tone og den meget stærke kritik af Danmarks Radio og af Jens Okking – kun kan gengives rimeligt hvis man citerer Elsa Gress ordret og i tilstrækkelig grad.

Elsa Gress udgav senere kronikken (med nogle supplerende afsnit) i bogform i essay-samlingen *Fanden til forskel*, se nedenfor¹³. Den større sammenhæng – sådan som Elsa Gress så den – må man gå til essaysamlingen for at læse:

Et grelt aktuelt eksempel er, at TV's musikdramatiske afdeling har satset en stor del af budgettet på en opera, der skal iscenesættes af – griseopdrætter og skuespiller Jens Okking! Hvad man end måtte mene om ham som spiller, hvor han har vundet lovprisninger for ikke at udtrykke noget – formentligt en fornem dansk egenskab – er det givet at han er analfabet i operasammenhæng, og i øvrigt som instruktør overhovedet, hvad han noksom har bevist. Andre steder får en operainstruktør to-tre-dobbelt gage, fordi han også skal være musik- og stemmekyndig. Her gives der altså et sådant stort job

12 <https://bibliotek.dk/linkme.php?rec.id=870978-avis%3A76634823>

13 Klippet er af praktiske grunde hentet fra essaysamlingen. Afsnittene dér svarer næsten 100 % til de tilsvarende afsnit i kronikken.

(over 60 medvirkende) til en rablende amatør. Hvis en chef i et ikke monopoliseret foretagende disponerede sådan, ville han ryge ud, med samt sine rådgivere. Indenfor statsmonopolet skal han begå rov mord for at blive flyttet. Det kan ikke undre, at samme chef med samme rådgivere i samme tidsrum har afvist et spændende projekt af en komponist der også er internationalt søgt operainstruktør¹⁴. Dobbelt eksemplet er ikke enestående. Det er tværtimod reglen at den udygtige foretrækkes for den dygtige, den talentløse for den talentfulde – af ”demokratiske” hensyn, og af almindelig uduelighed hos bedømmerne, der også er bestillere og aftagere.

BT viderebragte Elsa Gress’ angreb et par dage efter - onsdag 25.07.1979 - i en meget stor opsætning:

- på forsiden under overskriften: *Okking hænges ud som rygklapper* (med et billede af en storsmilende Jens Okking)

14 Elsa Gress tænkte formentlig på én af sine musikalske bekendte, måske Tom O’Horgan? Nogle år før - i 1974 - havde Elsa Gress og Tom O’Horgan fået produceret og udsendt et TV-Teaterstykke om maleren Nikolai Abildgaard: *Den sårede Filoktet* [udsendt 08.10.1974 og genudsendt 08.10.1976], se: <https://www.dfi.dk/viden-om-film/filmdatabasen/film/den-sarede-filoktet>.

At dømme efter anmeldelsen i *Information* var Elsa Gress og Tom O’Horgan sluppet ret godt fra Abildgaard-projektet, se: Lu- [= Henrik Lundgren] i *Information*, 10.10.1974.

- og over det meste af side 2 i et journalistisk referat ved Mogens Garde og Jørgen W. Frøhlich. Overskriften var:

Gress om Okking: Er en ren analfabet.

Osse her var der billeder, et mindre af Elsa Gress og et større af Jens Okking i kittel med en død gris på skulderen (billedteksten var: *Jens Okking i rollen som grise-opdrætter: Elsa Gress er teatermæssigt en glad amatør*).

2.2 Jens Okking's brev til Elsa Gress

Den efterfølgende lørdag – 28.07.1979 – optrykte *BT* over hele side 8 et humoristisk (delvis satirisk) svar fra Jens Okking¹⁵. Svaret havde form af et brev til Elsa Gress:

Kære Elsa Gress – Jeg elsker dig, din gamle pulverheks

– der endda sluttede med en

kærlig hilsen fra Jens Okking, skuespiller.

Når Jens Okking sørgede for at få sin 'stilling' med var det fordi han på den ene side ville rose Elsa Gress for hendes intelligens og skarpe pen, men på den anden side med eftertryk frakendte hende skuespilmæssig kompetence.

Brevet var fulgt af to billeder, ét af Elsa Gress, ét af Jens Okking – denne gang med en *levende* gris.

¹⁵ Brevet stod på en særlig Debat-side der var redigeret af BT's Torben Bagge.

2.3 Elsa Gress' genoptrykte senere sit angreb

Elsa Gress udgav senere på året sin kritik fra kronikken i *Berlingske Tidende* i bogform i essay-samlingen *Fanden til forskel* [1979]¹⁶.

Læser man hele afsnittet i *Fanden til forskel - Kunstens reelle kår i dørvogterland* [...] - men især hvis man læser hele *bogen*¹⁷, vil man opdage at Elsa Gress kunne demonstrere bred samfundsmæssig og politisk horisont, stor indsigt i mange ting og stor analytisk evne.

På dén baggrund er det påfaldende at hun ikke – i sommeren 1979 - ventede med sit angreb på instruktøren, Jens Okking, og på DR's Musikafdeling til hun havde sét og hørt TV-Operaen og havde haft mulighed for at vurdere og taksére den på en afbalanceret og pædagogisk fremadrettet måde.

Hvorfor ventede hun ikke? Hvorfor gik hun så voldsomt til værks? Og hvorfor fremturede hun (med bogen)?

16 *Fanden til forskel. Essays, monologer og dialoger*, 1. udgave i bogform, Gyldendal 1979, 2. udgave (e-bog) Lindhardt og Ringhof, 2016.

17 Måske bortset fra den afsluttende *Erindring om fremtiden* som ikke har artiklens form, men som har form af en scenisk skitse med replikker og regibemærkninger.

Frygtede hun 'i sit stille sind' at Operaen – og Jens Okking – ville få folkelig succes ... hvorved hun måske ville forspilde sit virkelige øjemed? Jeg véd det ikke.¹⁸

18 Manglen på tydelige holdepunkter har ført mig til at stille spørgsmålet. Elsa Gress havde åbenbart et horn i siden på socialdemokraterne og fagbevægelsen – og på deres påståede allierede i Danmarks Radio. På den anden side mente hun (formentlig) at hun selv og hendes kreds burde komme mere til fadet end det skete?

3 Operaen som den kan findes pt [👁: i resten af 2021]

TV-krimi i 4 afsnit. Musik- og Sangteater af Henning Christiansen. Efter roman af Hans Scherfig. Libretto: Peter Thorsboe og Henning Christiansen. Instruktion: Jens Okking. Producer: Preben Montell.

1. del: »Dobbeltmordet«:

<https://www.danskkulturarv.dk/dr/den-otteøjede-skorpion-1-afsnit-1/>

02. september 1979 (i **sort/hvid** - bortset fra for- og bagstykket)

Alternativt: <https://www.danskkulturarv.dk/find/1227877/>

2. del: »Justitsminister Bothus«:

<https://www.danskkulturarv.dk/dr/den-otteøjede-skorpion-2-afsnit-1/>

09. september 1979 (i **farver**)

Alternativt: <https://www.danskkulturarv.dk/find/1227780/>

3. del: »Et andet dobbeltmord«:

<https://www.danskkulturarv.dk/dr/den-otteøjede-skorpion-3-afsnit/>

16. september 1979 (i **farver**; de sidste ca 20 minutter er ikke helt perfekte i top- og bund af billedet; lyden er derimod OK)

Alternativt: <https://www.danskkulturarv.dk/find/1227914/>

4. del: »Politipræsident Occitanus«:

<https://www.danskkulturarv.dk/dr/den-otteøjede-skorpion-4-afsnit/>

23. september 1979 (i **farver**)

Alternativt: <https://www.danskkulturarv.dk/find/1230119/>

4 **TV-Operaen blev en 'eklatant fiasko' – både ifølge kritikerne og ifølge publikum**

Flertallet af de professionelle anmeldere var kritiske eller rettere *meget* kritiske.

Også flertallet af publikum vendte tommelfingrene nedad; ifølge Gallup Instituttet var kun 12 % positive eller meget positive, mens så mange som omkring 85 % var negative. I øvrigt havde kun godt halvdelen af de adspurgte seere set ét (eller flere) af de fire afsnit¹⁹.

På dét tidspunkt var mediebilledet meget anderledes end det er i dag (hvor der er mange muligheder for at skifte kanal og for at streame en udsendelse eller en film når man har lyst til det) - og der har givetvis været en del blandt publikum der lod sig irritere over at fjernsynsaftenen blev 'foruren' - ikke alene én søndag aften, men fire.

Nedenfor bringes to avisclip fra *Information* mandag 9.7.1979. Det første viser hvilke TV-stationer der var tilgængelige på dén tid (DR²⁰, Sverige 1 og 2, Vesttyskland 1, 2 og 3 og DDR 1 og 2).

19 Gallup Markedsanalyse A/S: *Ugens Gallup: Artikel nr. 26*. Det er fra denne artikel at beskrivelsen 'eklatant fiasko' stammer.

20 DR2 m.fl. fandtes endnu ikke, ej heller TV 2.

Det andet er en omtale af et radioprogram – *Vært for en aften* med forfatteren Elsa Gress der løb over ca 2 timer. Udsendelsen gav anledning til en venlig omtale af *Information's* Leif Blædel [11.09.1979] ... og en ligeledes venlig replik fra Elsa Gress [19.07.1979].

Omtalen gik sådan: [19,30-21.35] *Vært for en aften* / Forfatteren, mag. art. Elsa Gress der har ønsket sig aftenens program. Basisgruppe mennesket. Af aftenens program kan nævnes: forfatteren Klaus Rifbjerg fortæller om at være en hadet kunstner, forfatteren Benny Andersen om at være en ikke hadet kunstner, statsminister Anker Jørgensen fortæller om mennesket Anker Jørgensen. Ole Wivel om sin rolle som digter og forlagsdirektør, professor Steen Eiler Rasmussen causerer om terapi i oldtiden og Daimi synger middelaldervise i en duet med operasangeren Ulrik Cold. Endvidere medvirker fløjtenisten, kgl. kapelmusikus Werner Nicolet, forfatteren Henrik Stangerup samt skuespillerne Jytte Abildstrøm, Erik Mørk, Ove Sprogø og Berthe Qvistgaard. Produktion. Erik Nørgaard.

Henning Christiansen blev – så vidt vides - temmelig skuffet over modtagelsen af TV-Operaen og over at hans intentioner om at udvikle en folkelig opera led et tydeligt skibbrud. Det førte til at han siden arbejdede i helt andre retninger og havde held med dét²¹.

21 Dog forlyder det – i arkivverdenen - at han på et senere tidspunkt forsøgte sig med mindre justeringer af operaen.

19.30 Vært for en aften
Forfatteren, mag. art. Elsa Gresser har ønsket sig aftenens program. Basisgruppe mennesket. Af aftenens gruppe kan nævnes: forfatteren Klaus Ribijsen fortæller om at være en hadet kunstner, forfatteren Benny Andersen om at være en ikke hadet kunstner, statsminister Anker Jørgensen fortæller om mennesket Anker Jørgensen, Ole Wivel om sin rolle som digter og forlagsdirektør, professor Steen Eiler Rasmussen causerer om terapi i oldtiden og Daimi synger middelaldervise i en duet med operasangeren Ulrik Cold. Endvidere medvirker fløjtenisten, kgl. kapelmusikus Werner Nicolet, forfatteren Henrik Stangerup samt skuespillerne Jytte Abildstrøm, Erik Mørk, Ove Spang og Berthe Qvistgaard. Produktion: Erik Nørsgaard

5 Avisomtale om TV-Operaen [kronologisk]

Nedenfor følger henvisninger til omtalen i september 1979 i nogle af de landsdækkende aviser.

Nogle aviser har (endnu ikke) kunnet fremskaffes – det gælder fx *Ekstrabladet*.

Nogle artikler er lokaliseret vha søgesystemet *Mediestream*, se nærmere her:

<https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/>

Mange af artiklerne er fundet på mikrofilm (som er 'rullet igennem' på Holbæk Bibliotek).

Information er tilgængelig i digital form for abonnenter og har derfor kunnet søges 'hjemmefra'.

Først en anmeldelse af Scherfig's roman fra 1953:

1953.04.29 Niels Kaas Johansen [1910-1974]: *Svovl, salpeter og fanatisme*, *Information*, s. 2:

- Scherfig har misbrugt sit talent, han er gået alt for vidt i sin satire - og hans hovedperson, lektor Karelius, er til gengæld det rene postulat som man umuligt kan tro på.

- *Skorpionen* er den dårligste af Scherfig's romaner - selv om den ikke er talentløs – og årsagen er at Scherfig har ladet sig bruge som kommunistisk propagandist.

- Det kunne være 'interessant' at se – spørger anmelderen (retorisk) - hvad Scherfig ville nå frem til hvis han analyserede og vurderede sine naivistiske junglemalerier med samme 'metode' som han bruger når han kritiserer det danske samfund.

Idéen til at finde og læse Niels Kaas Johansen's anmeldelse har jeg fra Arne Hardis' Scherfig-biografi, s. 225-226. Hardis [1958-] refererer osse et par andre anmeldelser, der er mere positive: Nogle fra 1953 (Hans Kirk, Hans Brix) og en enkelt fra 1975 (John Christian Jørgensen), hvor romanen blev genudgivet.

1979.09.01 *BT* opslag over to sider: Vibeke Balkert. *Dobbeltmordet på Peter Bangsvej bliver til TV-underholdning*. Holger Ruppert: *Nu kommer TV's krimiopera der fik Gress til at rase*.

1979.07.22 *Berlingske Tidende (søndagskronik)* Elsa Gress: *Kunstens kår i dørvogterland* ²² [se nærmere ovenfor, s. 10 ff. - *BT*'s opfølgning og Jens Okking's svar]

²² <https://bibliotek.dk/linkme.php?rec.id=870978-avis%3A76634823>

1979.09.01 Raymond Swing: Centralt interview med Henning Christiansen, *Land og Folk*, s. 11: Scherfig: *Jo-o, det kunne måske blive meget interessant*. [Om arbejdet med at skabe en opera over Scherfigs *Skorpionen*] [... ...]

1979.09.01 *Land og Folk*, s. 11: Jørn Mathiasen: *Sceneskitser til »Skorpionen« som TV-Opera* [helside m/ billeder og introtekst].

1979.09.02 Jytte Arntzen i: *Berlingske Tidende*: *Hans Scherfigs 'Skorpionen' som krimi-sangteater*.

1979.09.02: *Elsa Gress fik årets 'Gok'* [Rundskuedagens morgenbitter i Tivoli]. *Berlingske Tidende*.

1979.09.02 *Land og Folk*, s. 10 TV SØNDAG 20,15: »Den otteøjede skorpion« er sangteater i fire afsnit. Sangteater i » modsætning« til opera. Forskellen er den, at man i opera tilstræber en række musikalske højdepunkter med stemme og musikledsagelse og ofte på bekostning af teksttydeligheden. Men her synges alle replikker, så man hele tiden kan forstå, hvad der bliver sunget. Derfor pointeringen sangteater, siger instruktøren af »Den otteøjede skorpion«, Jens Okking. [... ...]

1979.09.02 Inger-Lise Klausen i *Morgenavisen Jyllands-Posten*: 'Skorpionen' gav Jens Okking lyst til teatret igen. Interview.

1979.09.02 pete-: i: *Politiken*, TV: Sangen om edderkoppen [præsentationsartikel] + TV-program m/info om de medvirkende.

1979.09.02 Notits i: *Politiken*, *Dag til Dag*, søndag, 2. sektion, s. 10: Jens Okking havde en bondegård i Arnakke ved Holbæk. Nu er gården udbudt til salg for 4,1 mill. kr. gennem ejendomsmægler O. Rhode, København, oplyser *Sjællands Tidende*. Okking har sammen med sin kone, Annette Walther Okking, købt hus ved Damhussøen i Vanløse. For gården 'Lille Jylland' ønskes udbetalt 500.000 kr. Overtagelse til årsskiftet.²³

1979.09.02 Carsten Clante i: *Politiken*, *Kronik*, søndag, 2. sektion, s. 11 og 12: *Skorpionen og dens giftige yngel*. Lektor Carsten Clante fortæller i denne kronik om

23 Når redaktionen af *Politiken* har bragt denne notits – endda på en temmelig fremtrædende plads – skyldes det givetvis at man har fundet indholdet relevant for avisens læsere. Måske kan man hævde at *Politiken* dermed er havnet i samme elegante positur som Elsa Gress når hun fandt det relevant at nævne at instruktøren af TV-Operaen ikke alene var skuespiller, men osse griseopdrætter? (se s. 11).

Scherfigs bog, der er grundlaget for TV-Operaen Skorpionen, hvoraf TV i aften sender første afsnit. Kronikøren fortæller ikke blot om bogen og de vanskeligheder, der mødte forfatteren, da den udkom, men osse om den virkelige baggrund, som var Edderkop-affæren.

1979.09.02 *Søndags Aktuelt*, forsiden: *Mit livs job i TV nu i aften* [omtale af interview med Poul Reichhardt inde i bladet].

1979.09.02 *Søndags Aktuelt*, s. 30: Peter Storm om TV: *Okkings Skorpion*: Poul Reichhardt har den helt dominerende hovedrolle som lektor Karelius i "sangspillet" over fire aftener. »Den otteøjede skorpion« er titlen over Hans Scherfigs roman om Edderkop-affæren. der er sat ny og meget moderne musik til. Jens Okking har instrueret, og i den anledning fulgte et skarpt angreb på Okking fra Elsa Gress, der mente og mener, at Okking var totalt uden forudsætninger for at lave dette sangteater.

1979.09.03 HV i: *Berlingske Tidende*: *Søndags-skorpion* [Om 1' afsnit].

1979.09.03 Helse i: *BT*. Arni Gregersen: *Pulverheksen fik ret: kæmpefiasko til Okking* [Pulverheksen er et 'kælenavn' for Elsa Gress]. - TV-synspunkt af Birgitte Helweg: *'Skorpionen' blev til noget krampagtigt møg*.

1979.09.03 Henrik Lundgren [1948-1990]: *Så De brodden?* i: *Information*, s. 7. (Det er uklart om anmeldelsen alene hviler på synet af 1' del eller om anmelderen har sét hele serien). Henrik Lundgren er lige så skarp som dén kollega, Niels Kaas Johansen, der – i 1953 – anmeldte Scherfig's roman.

1979.09.03 *Landsavisen Aktuelt*, s. 9 ? Oppustet underlægningsmusik [*artiklen mangler pt*].

1979.09.03 Viggo Sørensen i: *Morgenavisen Jyllandsposten*. *Hvorfor synger de dog i 'Skorpionen'?* Henning Kristiansens [c: Christiansens] *musikalske dramatisering [...] er ikke just båret af den melodiske opfindsomhed*.

1979.09.03 Robert Naur i: *Politiken*. *Det var da en sær Skorpion. Scherfig som langagtigt 'musik- og sangteater' på TV*.

1979.09.03 Jørgen Falck i: *Politiken*, 1. sektion, s. 6:
Dagens portræt: *Samklang med Scherfig: Henning Christiansen*.

1979.09.03 [cirka] Claus Seidel [1946-]: Tegning: 4
rundstykker og et surbrød:
<https://www.danskkulturarv.dk/kb/den-otteøjede-skorpion/>

1979.09.03 Journalist Anne-Grethe Guldelt [-]:
Radiointerview med Mogens Andersen og Henning Christiansen [på nuværende tidspunkt har jeg ikke haft mulighed for at høre interviewet, men jeg har set følgende om indholdet]: [Journalisten] interviewer komponisten Henning Christiansen i anledning af at hans TV-sangspil *Den otteøjede skorpion* har fået en sønderlemmende kritik. Det er baseret på forfatteren Hans Scherfigs bog, som ved sin fremkomst ikke blev anmeldt. Han mener, at man ikke skal tage sig af anmeldernes døgnfluejournalistik og siger, at han er overbevist om, at man kan opdrage folk til osse at lytte til hans form for musik.

1979.09.04 Arni Gregersen i: *BT: Skuffet producer: Hvorfor taler alle om Okking?* Producer Preben Montell [1924-2015] er lidt ked af at den omfattende kritik – fra

anmelderne - har centreret sig om instruktøren og at man 'har glemt de medvirkende og navnlig Henning Christiansen'.

Han tilføjer at 'man' forelagde operaidéen for Hans Scherfig i 1977, at Scherfig mente at operaen kunne blive frygtelig morsom, og at opdelingen i de 4 afsnit svarede til hvad Scherfig havde gjort oprindelig.

Preben Montell mener at 'det verbale slag' mellem Elsa Gress og Jens Okking i sommeren 1979 har 'en del af skylden for at anmelderne har koncentreret sig så meget om hans arbejde'.

1979.09.04 Jane Rasch i: *Land og Folk*, s. 8: *Satire, sang og stemning*: Naturen er pudsige dukkeagtige kulisser sangen er andet og mere end forårsviser, og den ganske almindelige mand oplever en højst ualmindelig cykeltur. Det gør vi tv-kiggere også, mens vi følger Henning Christiansens og Peter Thorsboes sangteater »Den otteøjede skorpion« som fjernsynet underholder os med fire søndage i træk. [... ...]

1979.09.04 *Morgenavisen Jyllandsposten* TV's prestigeskorpion får en hård medfart [referat af artikler i forskellige aviser].

1979.09.04 pete- i: *Politiken*, TV: *Hård kritik af TV-Opera*. Det første danske forsøg på at lave en operaserie i

TV, et syngespil, ud af Hans Scherfigs roman
'Skorpionen', faldt ikke i publikums smag, hvis man skal
tro anmelderne eller de seere, som allerede søndag aften
ringede til TV-Byen for at skælde ud [...]

1979.09.06 Helse om TV-Operaen i: *BT. Arbejderne* [c:
repræsentant for Arbejdernes Radio- og
Fjernsynsforbund] *kræver TV-s skorpion standset.*
Udtalelse fra komponisten, Henning Christiansen: *Det
bedste siden Carl Nielsen.*

1979.09.08 Jens Kistrup i: *Berlingske Tidende. TV-
teatret, der ikke eksisterer.* Indlæg fra et
afdelingsseminar som TV-teatret holdt på Hotel Hvide
Hus i Køge.

1979.09.09 Jens Kistrup i: *Berlingske Tidende.*
*Synspunkt: Skorpion i storm. Når forsøget på at gøre
kunsten folkelig vækkes folkets vrede.*

1979.09.10 HV i: *Berlingske Tidende: Håbet svinder* [om
2' afsnit].

1979.09.10 Helse om TV-Operaen i: *BT. Seerstorm igen: Stop Skorpionen.*

- 'Ramme' med 'blandede' udtalelser fra forfatter Bent Haller, komponist Herman D.Koppel, forfatter Merete von Eyben, forfatter Karen Smith, operasanger Edith Guillaume, folketingsmedlem Helle Degn, modedesigner Ib Drasbæk.

- TV-synspunkt af Birgitte Helweg: *Skorpionen er og bliver makværk.*

1979.09.10 *Landsavisen Aktuelt*, s. 10: Claus Rude: *Anden del af Skorpionen endnu værre.* Debatten omkring TV-krimien »Den otteøjede skorpion« er i høj grad kommet til at køre på Jens Okkings instruktion. Nogle synes den er mangelfuld, andre finder den simpelthen dilettantisk, og igen andre har svært ved overhovedet at spore en iscenesættelse i den kedsommelige række af scener, der angiveligt skulle fortælle om lektor Karelius og hans uforskyldte færd gennem et bureaukratisk og fordomsfuldt retsmaskineri. [... ...]

1979.09.10 *Landsavisen Aktuelt*, s. 39: Peter Poulsen anmelder TV: *Med indbygget nostalgi.* I weekenden må det helst ikke være for tungt. Så skal vi underholdes, og selv Skorpionen er med sin - efter min mening -

mislykkede sangteaterform åbenbart et brud på konventionerne i så henseende, efter de voldsomme reaktioner at dømme. Lidt oplysning kan vi snuppe [om skibe, søslag, museumsgenstande] [...]

1979.09.10 Viggo Sørensen i: *Morgenavisen Jyllandsposten: Det otteøjede uhyres tragedie.*

1979.09.10 Robert Naur i: *Politiken: Skorpion af usædvanlig sløvhed.*

1979.09.15 Bjørn Lense-Møller [programchef for TV-teater-afdelingen] i: *Berlingske Tidende: TV-Teatret - forventninger og muligheder. Et svar til Jens Kistrup.*

1979.09.17 *Landsavisen Aktuelt*, s. 10: Claus Rude: *Ubehjælpelig og kaotisk.* De forskellige handlingsforløb i Den otteøjede skorpion, musikafdelingens ambitiøse og forfejlede krimimusikdrama, nåede i tredje afsnit at blive temmelig kaotiske. [...]

1979.09.17 *Landsavisen Aktuelt*, s. 39: Simon Jürgensen anmelder TV: *Væk med de antikverede film* [med Gary Grant og lignende] [...] »Skorpionen« kunne måske være

blevet en god og satirisk krimifilm, men hvorfor i alverden skal den synges og ledsages af en usammenhængende musik. Det har i hvert fald ikke noget med opera at gøre.

1979.09.17 HV i: *Berlingske Tidende*: Nu ramler det snart [om 3' afsnit].

1979.09.17 Viggo Sørensen i: *Morgenavisen Jyllandsposten*. En enkelt lille sang, men den gjorde hverken fra eller til i den almindelige kedsomhed i TV's 'Den otteøjede skorpion'.

1979.09.20 Læserbreve i: *BT*. Fritz Ruzika: *Musik er enten god eller dårlig*. Gunnar Jacobsen: [Spildte kræfter]. T. Meedom: [Ros til Operaen og Jens Okking].

1979.09.24 H.V. om TV i aftes i: *Berlingske Tidende*: *Synd for Scherfig*.

1979.09.24 Leif O. Dahl i: *BT*. *Jens Okking efter Skorpionen*: *Trøst jer, jeg overlever* [interview].

1979.09.24 *Landsavisen Aktuelt*, s. 33: Claus Rude:
Skandalen er ledelsens udygtighed. Det fjerde afsnit af
»Den otteøjede skorpion«, musikafdelingens krimi-
musikdrama, var ikke forskelligt fra de øvrige.
Handlingen blev om muligt endnu mere indviklet [...].

1979.09.24 1979.09.03 Viggo Sørensen i: *Morgenavisen
Jyllandsposten*. *Farvel til et makværk* [... ...]

1979.09.24 Robert Naur i: *Politiken*. *Afdøde skorpion*.
[Samlet sét var TV-Operaen talentløs og projektet burde
have været stoppet allerede ved undfangelsen].

6 Henning Christiansen's arbejde som komponist forud for TV-Operaen

Forud for arbejdet med Operaen havde Henning Christiansen forsøgt sig i forskellige retninger. Han havde gennemført en uddannelse som klarinettist og musikpædagog på Musikkonservatoriet i København og arbejdet som orkesttermusiker; senere vendte han tilbage til konservatoriet og studerede komposition som supplerende fag, men uden at gennemføre denne uddannelse i formel forstand. Det hang sammen med at han var blevet stærkt utilfreds med den gængse måde at være 'moderne' på.

Nogle af hans eksperimenter og andre aktiviteter blev der lagt mærke til; nogle så positivt på ham, andre temmeligt eller stærkt negativt.

Blandt aktiviteterne var en koncert 30.09.1961 på Louisiana der blev 'berømt' fordi én af de medvirkende – koreaneren Nam June Paik²⁴ - 'molesterede' et klavér²⁵ (som Henning Christiansen senere 'turnerede' med), og som til sidst blev vippet ud af Musikkonservatoriets vindue og ned på H.C. Andersen's Boulevard.

24 1932-2006, se fx https://en.wikipedia.org/wiki/Nam_June_Paik

25 Ifølge <https://seismograf.org/dmt/36/08/slutspil>

En anden og flere år senere aktivitet – *Hesteofringen* [1970] - gjorde Henning Christiansen sammen med sine venner Bjørn Nørgaard og Lene Adler Pedersen. Henning Christiansen deltog ikke som klarinettist, men som violinist.

I disse år vekslede Henning Christiansen mellem at være i kontakt med det moderne musikmiljø i Tyskland og at skrive musik. Men når han mente at have 'forstået' tingene, trak han sig væk – undertiden på en tydelig måde.

I de første år var han givetvis påvirket af udenlandske kunstnere som Pierre Boulez [1925-2016] skønt han udtalte sig stærkt kritisk om Boulez' serielle formsprog – fx i kompositionen *Le Marteau sans Maître* [c: Den

herreløse hammer]²⁶. *Le Marteau* ... kan ses – og høres – på YouTube:

<https://www.youtube.com/watch?v=AwxB4lFMy3U>

Efter nogle år var der stadig en del som – i bogstavelig betydning – udvandrede når Henning Christiansen optrådte, men der var osse dem der anerkendte hans kompositoriske talenter, hvilket fx kom til udtryk i støtte fra Statens Kunstfond.

Et par af de vigtigste af Henning Christiansen's værker fra dén periode bar betegnelsen *Perceptive Constructions*. Én af dem er – efterfølgende – blevet gentaget og kan findes på internettet:

26 I 2017/2019 – 3: flere år senere og i en helt anden historisk sammenhæng - er der i Danmark skrevet og udgivet en opera der handler om det meget omtalte skisma mellem Skibsreder Mærsk McKinney-Møller og hans Arkitekt, Henning Larsen. Hammeren indgår som redskab på en så 'massiv' måde at det må være svært, næsten umuligt, for tilskueren eller tilhøreren *ikke* at vælge side i den specifikke kamp mellem Kunstneren og Kapitalisten – mellem den selvbevidste og kreative arkitekt og den store mæcen der ønskede at give sit land en stor gave – men osse i at sætte sit eget tydelige aftryk på den.

<https://komponistforeningen.dk/print/69> [om Mærsk-operaen]

En kort intro: <https://www.youtube.com/watch?v=IWRz-tcANYY>

Composer: Anders Monrad. Libretto: Nikolaj Heltoft & Superflex

<https://www.noder.dk/the-maersk-opera-anders-monrad-superflex-nikolaj-heltoft-double-vinyl-2lp.html>

<https://soundcloud.com/augustengkilde/tap-trio-live-rework-of>

Se osse: <https://vimeo.com/31139264>

- Henning Christiansen: Konstruktioner - side A [26:40]:

<https://www.youtube.com/watch?v=BPbl7cvMTsY>

- Henning Christiansen: Konstruktioner - side B [24:10]:

<https://www.youtube.com/watch?v=wdj1f4xskMI>

Se Hans-Jørgen Nielsen's artikel fra **1965** der har titlen:
*Efter Zero - om Henning Christiansen og Perceptive
Constructions II:*

<https://seismograf.org/dmt/40/07/efter-zero>

Se desuden:

https://denstoredanske.lex.dk/Henning_Christiansen

<https://www.ny-carlsbergfondet.dk/da/taet-paa-henning-christiansen-1>

<https://www.snyk.dk/stort-fokus-p%C3%A5-henning-christiansen-i-new-york>

Henning Christiansen har i nogle år været
orkestermusiker og har skrevet musik til flere danske film
– både spillefilm og eksperimentalfilm som:

- Per Kirkeby og Jørgen Leth: *Dyrehaven – den romantiske skov* [1970], se: <https://www.dfi.dk/viden-om-film/filmdatabasen/film/dyrehaven-den-romantiske-skov>
- Gert Fredholm: *Den forsvundne fuldmægtig* [1971], se: <https://www.dfi.dk/viden-om-film/filmdatabasen/film/den-forsvundne-fuldmaegtig>
- Claus Ørsted: *Præsten i Vejlbj* [1972], se: <https://www.dfi.dk/viden-om-film/filmdatabasen/film/præsten-i-vejlby-2>

En mere omfattende oversigt kan findes her:

<https://www.dfi.dk/viden-om-film/filmdatabasen/person/henning-christiansen>

7 *Dyrehaven – den romantiske skov* [1970]

Omtrent på samme tid som *Hesteofringen* fandt sted var Henning Christiansen involveret i et andet spektakulært projekt, filmen om Dyrehaven oplevet og karakteriseret som romantisk skov – der var udtænkt og skabt af digteren Jørgen Leth og af maleren Per Kirkeby:

<https://filmcentralen.dk/museum/danmark-paa-film/film/dyrehaven-den-romantiske-skov> [1970, 39 min]
[hvor der er mulighed for at se – og høre - filmen]

Filminfo:

<https://www.dfi.dk/viden-om-film/filmdatabasen/film/dyrehaven-den-romantiske-skov>

Filmen blev optaget for Kortfilmrådet i samarbejde med Jægersborg Skovdistrikt.

Kirkeby og Leth har skrevet:

- [Det er] en smuk film, som helt reelt skildrer naturen, og som også udnytter associationer, der er knyttet til Dyrehaven som begreb. Skelettet er årstidernes skiften, skildret i billeder. Med "billeder" menes enkelte billeder uden anden indbyrdes kontinuitet end den, som selve rammen, årstidernes skiften, giver. Ind i dette skelet bygger vi rent romantiske billeder som et associationsfelt,

der ligesom rummer den historiske side af Dyrehaven. Dyrehaven er jo ikke en hvilken som helst skov, men en skov, som optager en stor plads i landets kunstneriske bevidsthed."²⁷

Billederne er i hovedsagen nøgternt ligefremme, men der inviteres til at tilskuerne giver sig til at drømme – og dét understøttes af Henning Christiansen's musik.

Dertil kommer et par stemningsskabende 'romantiserende' sekvenser med 'figuranter' ... en ung dame optræder alfeagtigt ét sted, med en bog på den gamle Mathildebro et andet - og et lille barn står – tilsyneladende i sin sekvens - alene mellem træerne.

Det nævnes 4-5 gange i filmen at Dyrehaven har sin oprindelse i et kongeligt dekret. Christian 5' [1646-1699,

²⁷ Det er muligvis Jørgen Leth og Per Kirkeby, der har bestemt at der skulle tilføjes *en romantisk vinkel* i filmens titel ... Men Henning Christiansen er dog 'tilsvarende' blevet betegnet som nyromantiker. Jeg er usikker på hvor rammende dét er. Om ikke andet lægger det op til en form for periodemæssig 'ajourføring', til at man anvender betegnelsen på et langt senere tidspunkt og i en anden kontekst end den 'officielle' romantiks tid. Måske kommer man derved til at gøre noget der - indholdsmæssigt - er anakronistisk selv om man bruger moderne maleriske, filmiske og musikalske midler? ɔ: med midler der tilhørte 1970'erne ... Dét kom jeg til at huske på da jeg skulle lokalisere og hente Hans-Jørgen Nielsen's 'samtidige' artikel ... Ganske vist var dét noget jeg gjorde i 2021 på det moderne internet, men det føltes (indholdsmæssigt) som noget der fandt sted for en del år siden og derfor var en oplevelse *post festum*.

konge 1670-1699] havde ønsket sig et sted at dyrke tidens hidsige parforcejagter ... hvor jagten på hjorten skulle slutte med at jægeren gav dyret dødsstødet med en skarp og spids hirschfänger.

At samme Christian – efter sigende - døde af at en stor hjort gjorde gengæld ved at gå til modangreb - nævnes ikke. Sidst jeg så efter på Rosenborg Slot hang hjortens gevir der stadig. Og 'Kongens Eg' – hvor jagten og modangrebet fandt sted - står fortsat på sin plads – flere hundrede år efter.

Senere i 1730'erne, på Christian 6's (og Ludvig Holberg's) tid opførte arkitekt Laurids de Thurah [1706-1759] et kongeligt rokokslot på Dyrehaven's højeste punkt²⁸ - og med tiden opgav man parforcejagterne; måske blev de efterhånden ansét for at være *for* voldsomme?

Længe efter er slottet blevet restaureret indvendigt og udvendigt for private penge - og en dag – i juni 2013 – blev det genindviet af Regentparret:

28 Nogle har ment at det var det stærkt pietistisk troende kongepar - Christian 6' [1699-1746, konge fra 1730] og Sophie Magdalene [1700-1770] - der af religiøse grunde indførte et flerårigt forbud mod at opføre komedier i Danmark. Imidlertid var der allerede ved deres tronbestigelse i 1730 taget skridt i dén retning af forgængeren – Frederik 4' [1671-1730]. Muligvis påvirket af at han og hans 2' dronning, Anna Sophie Reventlow [1693-1743, gift til venstre hånd 1712-1721, dronning 1721-1730], mistede alle de børn de fik – enten ved fødslen eller i de første leveår.

Revitalisering af fortiden? Foto: BA, 2013

I en artikel i *Information* skrev den arkitekturinteresserede filosof Kristoffer Weiss at der var et problem: *Hver gang man restaurerer noget fra 'gamle dage', er der risiko for at det ender i historicisme - en dyrkelse af fortiden ... der i sagens natur må være ret u-historisk.*

Se: <http://www.information.dk/464184>

Tilbage til filmen. Der er en velfornøjet og meget rosende anmeldelse af den i samme dagblad, se 15.06.1970, s. 4. Hér har Hans-Jørgen Nielsen skrevet om dén og om musikken²⁹. Først fremhævede han at Per Kirkeby i dén

²⁹ Man tog det dengang – øjensynligt - ikke altid så tungt med 'armslængdeprincippet'; Hans-Jørgen Nielsen var (så vidt jeg véd) en god ven eller bekendt af de medvirkende kunstnere. På den anden side: Mange af avisens læsere var givetvis bekendt

grad havde 'tegnet' filmen. Det er hans æstetik og hans associationer til historiens store malere der er grundpillen, står der.

Og så følger en afslutning om det musikalske bidrag:

- [...] Henning Christiansen's musik til lydsiden [...] forholder sig til de kongeniale lag i musikhistorien med samme dobbelthed af umiddelbar musiceren og bevidsthed om, at det her ikke er virkelighed, men en *skrift*.

- De to planer klapper med chokagtig effekt sammen på det sted på lydsiden hvor Christiansen med mudret stemme giver sig til at brumme med på sin egen smukt melodiose kammermusik. Det er en meget mærkelig film [ɔ: bemærkelsesværdig film].

7.1 Enkelhed, ny enkelhed?

Henning Christiansen bevægede sig – som komponist – på denne tid ind i en særlig form for *enkelhed*. Og hér i Dyrehavefilmen smelter denne hensigt sammen med en musik der ikke synes at være svær eller tung at fange for et interesseret publikum.

MÅSKE har Henning Christiansen's bevægelse paralleller til dét der kan ske når forskere når frem til at kunne uddrage en generel lære der indbefatter – og evt revurderer – tidligere iagttagelser?

med dét og kunne nok lægge til og trække fra.

Blandt de mange der har overvejet generaliseringernes muligheder og problemer var sprogforskeren Louis Hjelmslev [1899-1965], der i sit skrift *Omkring sprogteoriens grundlæggelse* [1943, men genudgivet af Akademisk Forlag, Kbh, i 1966] nåede frem til nogle principper for videnskabelig praksis, der stadig forekommer holdbare (selv om de ikke er udtømmende ift en indkredsning af principperne for god videnskabelig praksis):

- Teoriens udsagn må ikke være selvmodsigende. Forekommer de at være sådan må udsagnene undersøges nærmere og justeres eller videreudvikles.
- Teoriens udsagn må være udtømmende.
- Teorien må udtrykkes simplest muligt, så enkelt som muligt.

En filosof der har arbejdet med parallelle emner og problemer er Johannes Witt-Hansen [1908-1986].³⁰

30 Filsoffen Johannes Witt-Hansen arbejdede på denne tid og i de følgende år på at sammenligne forskellige former for videnskabelig generalisering inden for naturvidenskaberne og de samfundsmæssige videnskaber. Måske er det noget i dén retning der er sket i Thomas Piketty's bevægelse fra de 'første' sammenfatninger i *Kapitalen* til de senere i *Kapital og Ideologi*?

8 Skorpioner. Edderkopper

Wikipedia: <https://da.wikipedia.org/wiki/Skorpioner>

og: <https://en.wikipedia.org/wiki/Scorpion>

Se i øvrigt: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bothus>

[og: <https://en.wikipedia.org/wiki/Occitans>]

<https://denstoredanske.lex.dk/edderkopper>

- Forrest findes normalt otte punktøjne (hos nogle arter dog kun seks, fire eller to) samt munddelene, der består af overkæber og palper.

<https://allearter.dk/artsgrupper/dyr/spindlere/edderkopper/>

<https://www.naturhistoriskmuseum.dk/viden/naturlex/smådyr/rød-vægjæger>

<https://da.wikipedia.org/wiki/Edderkopper>

9 Edderkopsagen

Se fx: <https://da.wikipedia.org/wiki/Edderkopsagen>

- Anders Børge Nørgaard: *Edderkopsagen. Københavns underverden*. Benyttet udgave: ePub-version udgivet af Gyldendal, København 2017 med efterskrift af Anders B. Nørgaard's søn, Hans Børge Nørgaard. Oprindelig udgave, København 1953.

Journalisterne Anders B. Nørgaard [1905-1984] og Poul Dalgaard [1926-1987] havde skrevet om sortbørshandlen, korruptionen i politiet osv i deres avis - *Social-Demokraten* (senere *Aktuelt*) – hvad der førte til at der blev foretaget undersøgelser, skete forflyttelser og arrestationer og senere domfældelser og afskedigelser. Journalisterne fik Cavling-prisen i 1949 for deres initiativer og artikler [Dalgaard fik i øvrigt endnu en Cavling i 1965 for en kampagne om boligforholdene i *Ekstra Bladet*].

10 Hans Scherfig [1905-1979]

- **Skorpionen** [avisudgave 1952-1953, bogudgave 1953].
Benyttet udgave: **Bothus Occitanus eller Den
otteøjede skorpion**. Illustreret af Elisabeth Karlinsky.
Vintens Forlag april 1975.

På kolofonsiden har Scherfig skrevet:

- Alle personer, navne, lokaliteter og begivenheder, som forekommer i denne roman, er opdigtede. Hvis noget i bogen skulle minde om virkelige personer eller begivenheder, beror det på tilfældigheder. H.S.

At Scherfig formulerede sig sådan kan måske have været for at skjule at man i DKP og på *Land & Folk* havde *insider-viden* - og at man ikke ville bringe sine kilder i fare?

Men måske er dét en skrøne? Måske skulle formuleringen snarere forstås ironisk eller 'modsat': At hele 'historien' var langt mere sand end man umiddelbart skulle tro?

- **Hans Scherfig: Om Holbergs epistler**, i: *Naturens Uorden og andre Essays*, Gyldendal 1979, opr. 1954 og 1965, s. 73 ff.

10.1 Biografisk

- https://biografiskeksikon.lex.dk/Hans_Scherfig
- [https://da.wikipedia.org/wiki/Skorpionen_\(bog\)](https://da.wikipedia.org/wiki/Skorpionen_(bog))
- https://danskliteraturshistorie.lex.dk/Samfundsordenen_som_hovedskurk_-_Hans_Scherfig [Søren Schou i *Dansk Litteraturs Historie*]

- Jens Kristian Andersen: *Hans Scherfig*. Artikel i *Dansk Forfatter Leksikon. Biografier*. Redigeret af John Christian Jørgensen. Under medvirken af Thomas Bredsdorff. Gyldendal, 2001.

- Arne Hardis [1958-]: *Idealisten. En biografi om Hans Scherfig*, Gyldendal, Kbhvn 2008. bibliotek.dk beskriver bogen således: 'Om kunstneren og kommunisten Hans Scherfigs (1905-1979) liv som skribent, forfatter og maler herunder om hans betydning i 1900-tallets kulturkamp'.

Der står næsten intet i bogen om filmatiseringen af Scherfig's romaner *Den forsvundne fuldmægtig* [Gert

Fredholm, 1971]³¹ og *Det forsømte forår* [Peter Schrøder, 1992]. Og ikke ét ord om operaen [1979].

Navnene Christiansen, Fredholm, Okking og Schrøder er heller ikke medtaget i stikordsregistret. Hardis forklarer i forordet at '*biografien koncentrerer sig om Hans Scherfig som skribent, forfatter og maler [...]*' og måske har han mént at filmene og operaen lå for langt væk fra *hans* ærinde?

Man kunne nok argumentere for at holde 1992-filmen uden for biografien af kronologiske grunde, men det samme gælder vel hverken Fredholm's film (som både Scherfig og Christiansen bidrog til) eller operaen (som Christiansen – i nogen grad har drøftet med Scherfig)?

- Johanne Mygind: *Vær idealist - vær fanatisk - vær fast!* [Interview med Arne Hardis]. '*Hans Scherfig forsvarede kommunismens sag, selv om det kostede ham offentlig anerkendelse og forholdet til bedstevennen, advokaten Carl Madsen. Journalist Arne Hardis har skrevet Scherfigs biografi og har undervejs måttet erkende, at han aldrig får løst gåden om Scherfigs klippefaste tro på den kommunistiske utopi*'. *Information*, 16.10.2008: <https://www.information.dk/kultur/2008/10/vaer-idealist-vaer-fanatisk-vaer-fast>

31 Dét lidet Hardis har skrevet om filmatiseringerne af *Den forsvundne fuldmægtig* [1971] og *Det forsømte forår* [1992] står på s. 284.

- Morten Thing: *Portrætter af 10 kommunister*. Tiderne Skifter, Kbhvn 1995. Genudgivet som e-bog af Gyldendal i 2018. 'Bogen er en samling biografiske portrætter af kendte og ukendte danske kommunister – enten direkte medlemmer af eller i hvert fald tæt på det danske kommunistparti. De biograferede: Marie Nielsen, Niels Johnsen, Konrad Simonsen, Martin Andersen Nexø, Anders Christensen, Rudolf Broby Johansen, Børge Houmann, Ebbe Neergaard, Mogens Fog og Hans Scherfig. Som personer spænder de vidt med hensyn til både deres sociale baggrund og deres type af engagement i kommunismen.'

I det afsluttende afsnit diskuterer Morten Thing den biografiske genre fra flere vinkler og inddrager biografiske eksempler (Georg Brandes om bl.a. Søren Kierkegaard; Ole Lange om C.F. Tietgen, Birgitte Possing om Natalie Zahle, Niels Finn Christiansen om Hartvig Frisch og Kurt Jacobsen om Aksel Larsen - og nyere teoretiske vinkler (som fx Foucault's og Bourdieu's)).

- Lotte Folke Kaarsholm's interviews med historikerne Albert Scherfig og Bo Lidegaard i DR's *Deadline* 02.05.2021. Emnet var at efterkommere af internerede kommunister (som Albert Scherfig) har et brev undervejs til statsminister Mette Frederiksen for at opnå en undskyldning. Undervejs et kort klip med Hans Scherfig og et længere med daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen fra 2005.

10.2 Hans Scherfig's naivistiske junglebilleder

Forlaget Lamberth i Espergærde har udgivet Hans Scherfig's naivistiske junglebilleder som plakater og har desuden suppleret med postkort og kalendere:

<https://lamberth.dk/shop/117-hans-scherfig/>

10.3 Junglemalerier i bred forstand?

Det er ikke kun Hans Scherfig der har forsøgt sig i naivistisk eller 'konstruktivistisk' retning – om grunden så har været pædagogisk (måske at konstruere et særligt spejl) - eller mere personlig (måske at rekreere sig?)

Andre kunne i stedet have gået til fodbold, hæklet, dyrket deres have eller gået til madlavning?

10.4 Holberg's [1684-1754] og Scherfig's *Niels Klim* [1955-1956]

Niels Klims underjordiske rejse, tegnet og genfortalt af Hans Scherfig, tryktes første gang som tegneserie i dagbladet *Land og Folk* fra 3. juli 1955 til 21. januar 1956. Den foreliggende bogudgave er tilrettelagt af Eli Reimer, den udsendes første gang af forlaget Sirius, Risskov, oktober 1961 - 2. oplag 1973. Fotografisk optryk fremstillet af Andelsbogtrykkeriet i Odense. - 3. oplag 1978.

Forlægget var Ludvig Holberg's roman *Niels Klim*, første gang udgivet på latin i Leipzig 1741 – 3: uden om den danske censur. Oversat til dansk af Jens Baggesen i 1789 og flere gange sprogligt forbedret og genudgivet.

[Desuden er romanen i 2012 nyoversat af Peter Zeeberg og genudgivet som led i det dansk-norske projekt med at udgive Holberg's forfatterskab i en kombination af bogudgaver og gratis internetudgaver]³².

32 Se fx <https://www.forlagetvandkunsten.dk/111484/> og [på dansk] http://holbergsskrifter.dk/holberg-public/view?docId=niels_klim%2FNiels_Klim_overs.page;toc.depth=1;brand=&chunk.id=start og [på latin] http://holbergsskrifter.dk/holberg-public/view?docId=niels_klim%2FNiels_Klim.page;toc.depth=1;brand=&chunk.id=start

10.5 Nekrologer over Hans Scherfig

To nekrologer i Information 30.01.1979, s. 6 [efter HS' død 28.01.1979]:

- Hans-Jørgen Nielsen: *Hans Scherfigs latter*
- Hans Hertel: *Hans Scherfigs publikum*

11 På jagt efter operaen ... Hvor var den blevet af?

I april 2021 – hvor jeg ledte efter nogle Hans Scherfig-junglebilleder til ét af mine børnebørn – kom jeg på at man burde lede efter Henning Christiansen's opera³³. Fandtes den i én eller anden form?

Operaen fandtes ikke på DR's *Bonanza* eller på markedet som noget analogt eller digitalt.

Den fandtes heller ikke på lydbånd eller som en lyd-CD.

Der var ikke mange brugbare spor på internettet.

Det viste sig imidlertid at man havde *noget* liggende i et særligt arkiv på *Danmarks Radio* ... som man nu – for perioden frem til nytårsaften 2021 – har gjort tilgængeligt i *Dansk Kulturarv*. - Tusind tak for dét (og for forskellige informationer).

33 som vi - i sin tid - havde fulgt på et lille S/H TV på 5' sal på Nørrebro.

12 Supplerende: Ursula Reuter Christiansen [1943-]:

Billedkunstneren Ursula Reuter Christiansen³⁴ var blevet gift med Henning Christiansen i 1969 og følte sig snart hæmmet af at hun – skønt uddannet som kunstner på Kunstakademiet i Düsseldorf – var havnet i en 'ordinær' kvinderolle som hustru og mor. Hvorimod ægtemanden aldrig havde fat i en karklud.

Sådan var tiderne, sagde hun i 2018 – mange år efter.

³⁴ Se fx:

https://da.wikipedia.org/wiki/Ursula_Reuter_Christiansen

12.1 *Skarpretteren* [1972]

Ursula Reuter Christiansen følte en stærk trang til at udtrykke sig og blev i dén henseende støttet af Henning Christiansen.

Hun skrev digte og historier – og vendte dem med nogle af sine og Henning Christiansen's venner som Jørgen Leth og (senere) Per Kirkeby.

Jørgen Leth foreslog hende at udtrykke sig filmisk, se SMK's YouTube-kanal:

<https://www.youtube.com/watch?v=poOHt6EjmII>:
Skarpretteren – En genfortælling.

Per Kirkeby foreslog hende – efterfølgende – at samle filmens digte, historier, synopsis og musik i en bog.

Filmen blev skrevet og optaget fra 1971 og blev færdig i 1972 (biografpremieren fandt sted i 1973).

Henning Christiansen medvirkede både som komponist og som skuespiller (nemlig i rollen som soldat).

Filmen: <https://filmcentralen.dk/museum/danmark-paa-film/film/skarpretteren>

Filmcentralen har skrevet:

”Skarpretteren' er en musikalsk legende om kvindens fornedrelse og ophøjelse. Historien om min egen

begravelse og begravelsen af den legendariske kvinde og fremstødet til et nyt liv i andre sammenhænge, hvor hun kan opfatte sig selv produktivt i et rimeligt samfund. Nu er hun biprodukt til manden, optaget af egne følelser, længsler, lyster og erindringer. Det er tyngende ballast. Blomsterkransen skal væk, men som en tornekrans er den trykket fast ned over panden, er næsten ikke til at rive af" (Ursula Reuter Christiansen). Det næste store øjeblik i historien tilhører os, lyder filmens sluttekst."

- - -

- Tine Byrckel artikel (m/ iw-stumper m/ Ursula Reuter Christiansen) 12.05.2016 i *Information*:

'Tilbage til kvindens afhuggede hoved, som tegn på nyt liv.

Ursula Reuter Christiansen var den første kvindelige professor i maleri på Kunstakademiet i København, men på et tidspunkt, hvor hun selv syntes, den feministiske kamp var vundet. Nu viser en bearbejdelse af hovedværket 'Skarpretteren' hvor fremadskuende hun var, selv om hendes feministiske medsøstre buhede filmen ud i 1972, fordi den viste kvindens underkastelse.'

- Anmeldelse 06.03.2018 af Ida Marie Hede i *Information*:

<https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2018/03/ursula-reuter-christiansens-skarpretteren-maaske-frihedskaempende-nok-7oerne-virker-dag>

- Anmeldelse 10.03.2018 af Dorte Jelstrup i *POV International: Manden, valmuen, døden og seksualiteten* – om Skarpretteren

<https://pov.international/om-skarpretteren/>

- Interview 21.03.2018 ved Sara Sievers i *Alt.dk*:

<https://www.alt.dk/artikler/ursula-reuter-christiansen-om-kunst-og-feminisme>

12.2 Sorte Valmuer [2018]

https://www.dr.dk/drtv/se/kunstquiz_131816 Indslag om Ursula Reuter Christiansen's *Black Poppies* [2019:2]

12.3 *Et symbolsk, måske naivistisk, svanetræf i Holbæk? [2018]*

Ursula Reuter Christiansen *Svanetræf* – et rigtigt gammeldags maleri på tre betonplader på en mur i Centergården bag Ahlgade i Holbæk. [Foto: BA, 2021].

Se <https://holbaekart.dk/kunstner/ursula-reuter-christiansen/>

<https://ursulareuterchristiansen.com/2018/08/26/gavlvaerk-paa-holbaek-art-2018/>

Se her Torben Papillon's YouTube-interview (fra 2018) med Ursula Reuter Christiansen om billedet og dets historiske referencer til svanerne ved Spree i Berlin, til Muren og DDR's afpatruljering af grænseområdet mellem Øst og Vest.

Ursula Reuter Christiansen har i 50 år boet på Møn og glæder sig hver morgen over at se fuglene i haven snakke med hinanden.

Det nye billede er ikke naturalistisk. Fuglene 'ligner' ikke, men er symbolske tegn³⁵ der peger i andre retninger end den naturalistiske afbildning ville gøre; på dén måde er billedet en *ny* type billede ... det viser (næsten med hendes egne ord) at Ursula Reuter Christiansen er sprunget fra det ekspressive og animerende *politiske* udsagn til – med betonmaling – at lægge op til tilskuernes stille eftertænksomhed.

35 se evt s. 43 om *skrift*.

13 Supplerende: Henning Christiansen i tiden efter TV-Operaen

Henning Christiansen opgav efter TV-Operaen arbejdet med at udvikle folkelige operaer, men orienterede sig i retning af at udvikle happenings der havde fokus på de militære og klimatiske udfordringer som han fandt at menneskeheden stod over for.

- *Henning Christiansen. Komponist, Fluxist og uden for kategori*, Foreningen HC og Forlaget Sohn, 2011.

Redaktion: Karin Hindsbo m.fl.

- Søren Schauser [1965-] – bratschist og musikpædagog, lektor i musikhistorie på Musikkonservatoriet i København, ph.d. i Per Nørgaard og komponistbegrebet i ny musik - og kritiker på Berlingske [10.03.2018]:

<https://www.berlingske.dk/kultur/henning-er-et-hul-i-jorden>

og:

<https://seismograf.org/dmt/73/06/uendelighed-og-raekke> [med udgangspunkt i ph.d.-studiet]

13.1 Supplerende: *Da Stavnsbåndet brast 1788 – 1888 – 1988 – 2088* [1988]

I 1988 indgik Henning Christiansen som komponist i et egnsstykke *Da Stavnsbåndet brast 1788 – 1888 – 1988 – 2088*. Egnsstykket var skrevet af Niels Andersen [ɔ: Niels Vandrefalk Andersen] og Jørgen Munck Rasmussen og instrueret af Niels Andersen.

Egnsstykket nævnes som et enkelt eksempel på Henning Christiansen's deltagelse i lokale aktiviteter.

Liste over Henning Christiansen's værker:

<https://komponistbasen.dk/node/8488#8> [i en liste over værker uden opusnummer]

S. 568 i *Henning Christiansen. Komponist, Fluxist og uden for kategori*, Foreningen HC og Forlaget Sohn, 2011. Redaktion: Karin Hindsbo m.fl.

<https://arkiv.dk/vis/4906880>

Nummer

L20

Type Film og lyd
Bemærkning bånd 3
Årstal 1988
Dateringsnote
A. Niels Andersen [ɔ: Niels Vandrefalk Andersen] indledningstale.
1788. optaget i Damsholte kirke 25.6.1988.
B. Revy Vaudeville optaget i Ridesalen på Marienborg gods.
Optaget af Møns Museum, ved Lokalhistorisk projekt i Borre
Varighed 90 min
Materiale Båndoptagelse
Arkiv Lokalkiv for Møn

<https://arkiv.dk/vis/4907068>

Nummer L21
Type Film og lyd
Bemærkning Tekst: Niels Andersen [ɔ: Niels Vandrefalk Andersen] og Jørgen Munk [ɔ: Jørgen Munck Rasmussen].
Musik: Henning Christiansen
Soundform: Ernst Ketzer
Årstal 1988
Optaget af Møns Museum, ved Lokalhistorisk projekt i Borre
Varighed 90 min
Materiale Båndoptagelse
Da stavnsbåndet brast
A. Indledning ved Niels Andersen [ɔ: Niels Vandrefalk Andersen]
Kirkescenen 1788. opt. Damsholte kirke 25.6-1988
org. Gutta Thale Olsen
B. Ridehallen 1988. Marienborg opt.26.6.88
Revy-vaudeville
Piano: Jørgen Munk Rasmussen.
Christiansen, Henning, komponist, Askeby
Andersen, Niels, skuespiller, instruktør
Rasmussen, Jørgen Munk, forfatter
Ketzer, lydmand
Olsen, Gutta Thala, dirigent

14 Henning Christiansen: Materiale. Nekrolog

14.1 Biografiske oversigtsartikler

https://biografiskeleksikon.lex.dk/Henning_Christiansen

https://da.wikipedia.org/wiki/Henning_Christiansen

<https://komponistbasen.dk/node/8488>

<https://www.ny-carlsbergfondet.dk/da/taet-paa-henning-christiansen-1>

14.2 Medieomtale

https://www.dr.dk/drtv/se/kunstquiz_135477 Her indslag om Joseph Beuys' og Henning Christiansen's grønne violin [2019:5]

14.3 TV-Operaen

Mogens Andersen: *Historien om Vor Tids Musik*, Wilhelm Hansen Musikforlag, 2009, fx s. 302-305.
Redaktion: Finn Gravesen og Agneta Mei Hytten.

Mogens Andersen: *Fra opera i TV til TV-opera* [1981-1982] ifølge <https://seismograf.org/dmt/56/06/fra-opera-i-tv-til-tv-opera>

Henning Christiansen. Komponist, Fluxist og uden for kategori, Foreningen HC og Forlaget Sohn, 2011, fx Allan de Waal's [1938-2012] afsnit s. 157-161. Redaktion: Karin Hindsbo m.fl.

<https://www.samtidskunst.dk/udstillinger/christiansen-i-hoej-soe> [2018]

<https://kunsten.nu/journal/lydkunst-37-christiansen-christiansen-kaerlighedshistorie/> [2018]

14.4 Eckersberg Medaillen [2005]

Akademirådets motivering:

Fluxus-kunstneren Henning Christiansen er i 2005 tilkendt Eckersberg Medaillen med følgende motivering:

Henning Christiansen er uddannet komponist og klarinettist ved Det Kgl. Danske Musikkonservatorium. Efter et kort ophold som musiker i Livgarden tog Henning Christiansen til Darmstadt i 1962, hvor han mødte de øvrige Fluxus-folk. Henning Christiansen blev en del af den internationale Fluxus-bevægelse.

Henning Christiansen har komponeret en række afgørende avantgardeværker for orkester, klaver, blokfløjte, harmonika, tuba og efterhånden for alt, der laver lyd.

Fluxus trak Henning Christiansens værk mod en syntese af real-lyde, objekter, tekstbilleder, aktioner, installationer - hvoraf senest en stor installation på Venedig-biennalen i 2001.

Gennem sit samarbejde i Fluxus-kredsen - og især med Joseph Beuys - var Henning Christiansen afgørende med til at præge det kunstneriske opbrud i 60-erne, både i Danmark og internationalt.

Henning Christiansen insisterer på det grænseløst overskridende, sammensmeltende kunstbegreb, og han har været en afgørende inspiration for senere generationer af unge kunstnere, og i sit professorat i Hamburg påvirkede han kunstnere af mange nationaliteter.

Henning Christiansen er noget så upassende som international, udefinerbar, en mærkelig uhåndterlig størrelse, der nægter at lade sig opsluge af kendte kategorier, men insisterer på kunstens frihedsskabende fantasi i alle livets forhold. Derfor udmærkes han med Eckersberg Medaillen.

Kilde: <https://www.akademiraadet.dk/index.php?id=74&m=566&p=682>

14.5 Nekrolog

Allan de Waal: Nekrolog over Henning Christiansen

<https://www.information.dk/kultur/2008/12/groenne-oere>

15 Supplerende: Bjørn Nørgaard [1947-]

Henning Christiansen arbejdede ofte sammen med Bjørn Nørgaard³⁶ (og boede tæt på ham på Møn).

De havde allerede tidligt truffet sammen på Eks-skolen³⁷, fx i forbindelse med den meget kendte hesteofring i 1970³⁸.

På et noget senere tidspunkt overvejede 'man' i visse kredse en stor gave til dronning Margrethe og foreslog at man fik Bjørn Nørgaard til at forestå et gobelinprojekt.

15.1 Dronningens gobeliner [1990-2000]

Se:

<https://www.kongehuset.dk/historiske-samlinger/bjoern-noergaards-gobeliner>

36 Se fx: https://da.wikipedia.org/wiki/Bjørn_Nørgaard

37 Se fx: <https://da.wikipedia.org/wiki/Eks-skolen>

38 Se fx: <https://da.wikipedia.org/wiki/Hesteofringen> Bjørn Nørgaard har produceret en film om Hesteofringen som kan findes i Henning Christiansen's arkiv:
<https://www.youtube.com/watch?v=3QyPjac6qVk>

Se osse: Lars Oxfeldt Mortensen: *Dronningens gobeliner* – et portræt af Bjørn Nørgaard [film], Danmark, 2000.

<https://www.dfi.dk/en/viden-om-film/filmdatabasen/film/dronningens-gobeliner>

Henning Christiansen medvirkede ganske kort i *filmen* (nemlig i beskrivelsen af den unge og yngre Bjørn Nørgaard).

Ca 40 minutter inde i filmen siger Bjørn Nørgaard:

- **Underholdning** går stadigvæk ud på at opfylde folks forventninger, de kommer for at more sig, så morer man dem, de kommer for at høre god musik, så får de god musik ...

- *Dér vil **kunsten** gøre næsten det modsatte - nemlig at skuffe folks forventninger, give dem lige nøjagtig hvad de **ikke** forventer at få ... for på dén måde at få dem til at se sig selv og virkeligheden på en anden måde.*

Til sidst i filmen fortæller Bjørn Nørgaard om sine forberedelser til *EXPO 2000*-udstillingen:

- I gamle dage brugte grækerne mennesket som idealbillede, som udsagn om den guddommelige skaberkraft.

- Nu om stunder gemmer idealerne sig ikke i *dette* menneske, men i en gén-modicering af menneske og natur.

- Men er det (virkelig) dét menneskene ønsker?

- Hvis man skaber genmodificerede granskove af snævre økonomiske grunde, så udrydder man ukrudt, violer, erantisser, gøgeurt, brombær,
- så udrydder man de vilde dyr,
- så skaber man virkelig en skovens dybe stille ro.
- Hvis man vil bevare ukrudt, violer osv., så må man være parat til at betale hvad det koster at bevare naturen, så må man droppe tanken om at man skal have alt til den lavest mulige pris.
- I gobelinserien – siger Bjørn Nørgaard – har han forsøgt at vise at man i vikingernes verden – ɔ: *både* i modsætning til Saxo's kristelige propagandaskrift af en Danmarkshistorie – og i modsætning til den nationalromantiske gengivelse af vikingerne – havde en anden forståelse af de store sammenhænge, af forholdet mellem det guddommelige, menneskene og naturen. Det hele var vævet sammen fra Ygdrasil og nornerne, til fuglene, til det vævre egern, til menneskene og guderne.
- Det var af dén grund at han havde tegnet et hestehovede på en stage på én af gobelinerne.

15.2 *Den gode slange* på Paradisets Bakke? [1997-2007]

Poul Gernes og hans kone, Aase Seidler Gernes, Per Kirkeby og adskillige andre lagde fra engang i 1960'erne op til nye måder at gå til kunsten på. Man skulle ikke, i hvert fald ikke under alle omstændigheder, stræbe efter at kunsten skulle *ligne*; kunsten kunne være noget i sig selv - og materialerne og metoden kom derfor til at betyde meget, materialer og metode kunne blive en eksplicit – en mere direkte - del af 'budskabet', hvad der ofte understøttede eller bevirkede at udtrykket blev mere 'konkret' eller 'abstrakt', muligvis 'konstruktivistisk', muligvis *ironisk* konstruktivistisk.

Endelig skulle kunsten være *noget* for befolkningen – den skulle være til nytte *for folket*, hvad der langt fra altid lykkedes.

Bjørn Nørgaard gik – kunne man sige – mindst lige så *dialektisk* til værks som de andre; osse hos ham er det tydeligt at han ville to eller flere ting på én gang: han ville på én gang være nyttig og moderne ... og de to 'aspekter' – det nyttige og det æstetiske - skulle støtte hinanden og styrke *en human orientering*.

Dette blev meget tydeligt i hans deltagelse i byggeprojektet på Bispebjerg Bakke – som blev gennemført 'på

opdrag' fra Haandværkerforeningen i København og dets formand, malermester Klaus Bonde Larsen [1933-].

I modsætning til andre 'værker' var det fra begyndelsen indlysende at hvis resultatet blev et ikke så brugbart hus, så ville det være uantageligt ... vel nærmest en fornærmelse både af opdragsgiverne, af beboerne og af den øvrige lokalbefolkning?

Se: <https://bjoernnoergaard.dk/da/works/kunst-i-det-faelles-rum/bispebjerg-bakke>

<https://realdania.dk/publikationer/realdania-by-og-byg/bispebjerg-bakke> [med mulighed for at downloade en pdf-version]

Rasmus Bo Sørensen: *En skulptur man kan bo i*, *Information* 06-07.05.2006. Artikel i anledning af rejsegildet – hvor denne passage er hentet:

Den industrielle byggeindustri laver huse, der er en samling af løse del-elementer, og det meste arkitektur i dag er reduceret til at pynte lidt på færdige elementer, sagde Bjørn Nørgaard

<https://channel.louisiana.dk/video/bjorn-norgaard-a-house-is-a-monument>

Og Lasse Ellegaard's biografi:

Klaus Bonde Larsen. Oldermænden. Karrieren, kunsten, konflikterne, Strandberg Publishing, København 2016.
ISBN-978-87-92949-27-1

Bogen er skrevet – som *Slangen* er bygget – på opdrag af Klaus Bonde Larsen, men sådan at Lasse Ellegaard har haft det fulde ansvar for tekst, for fejl og fejltolkninger. (Klaus Bonde Larsen har – fremgår det - stillet sit arkivmateriale til rådighed 'uden at skjule noget' – og kun haft mulighed for at rette faktuelle fejl og lignende).

1. kapitel handler om *Slangen* og om det tætte samarbejde med Bjørn Nørgaard. Resten af bogen går mere kronologisk til værks med afsnit om lærlingetiden, om tiden som malermester og formand for mestrene, om deltagelsen i en fusion af håndværksmester-organisationerne (som malermestrene dog endte med at trække sig ud af) og med de 'afsluttende' år som redningsmand af Topdanmark³⁹.

39 s. 129 refereres Klaus Bonde Larsen for sit syn – før og siden – på de arbejdsmiljømæssige udfordringer i malerfaget. Klaus Bonde Larsen medgiver at der var betydelige miljømæssige problemer, at der vitterligt *var* malere der blev fysisk og mentalt påvirket af at arbejde med slemme sager - som når de skulle sprøjtemale med den moderne alkydmaling (der for en væsentlig del indeholdt terpentint). Men problemerne blev osse tacklet - med stramning af reglerne og udvikling af nye produkter der ikke var lige så fysisk udfordrende. Et resultat var dog at det blev sværere at tiltrække og fastholde dansk faglært arbejdskraft til det industrielt betonedes ensformige arbejde. Man måtte – derfor - i stigende grad ansætte udenlandske arbejdere som polske faglærte (der kunne forene dét at arbejde fagligt godt og arbejde

15.2.1 Indskud om Per Kirkeby's hullede 'murstensskulpturer'

Bjørn Nørgaard's ven og kollega Per Kirkeby byggede i mange år adskillige murstensskulpturer der ingen måde kunne bebos – eller bruges på normal vis⁴⁰.

Det bemærkelsesværdige er at Kirkeby – nærmest ironisk – spillede på forholdet mellem brugsværdi og æstetik, for alle tilskuere ville jo hæfte sig ved, undre sig over, at der rundt omkring blev bygget så mange stenhuse der manglede tag, døre og vinduer, men som var så rigt forsynet med åbninger til det hele.

efter dansk overenskomst med dét at få noget fra hånden). Klaus Bonde Larsen's overvejelser tyder på at han ikke har været den mest 'stivbenede' mester – og at man (tilsyneladende) kunne komme langt med ham hvis man holdt sig til dét der objektivt holdt vand. (Jeg er givetvis ikke noget sandhedsvidne. På den ene side har jeg – for længe siden - arbejdet godt et års tid som arbejdsmand i et lakkokeri (hvor vi for en stor del producerede alkydmaling) og været 'fagligt aktiv'. På den anden side har jeg i nyere tid haft stor nytte af at ansætte ét af Bonde Larsen's firmaer til at gennemføre et privat facaderenoveringsprojekt – inkl indlægnning af jernankre, sandblæsning og afsluttende bemaling med silikatmaling).

- 40 En karakteristisk undtagelse er stenhuset i Skærum som skulle rumme en stor samling af sten og som i den ene ende af bygningen skulle give plads til at man kunne observere den mørke nattehimmel. Se: <https://www.geoparkvestjylland.dk/geopark/kirkeby> . En anden undtagelse er et orangeri for en murerbekendt til Per Kirkeby.

*Per Kirkeby's murstensskulptur på Humlebæk Station
(foto: BA, september 2012).*

Man kunne i mange år se noget lignende forskellige steder i Østeuropa, ikke mindst i det gamle Jugoslavien. Men hér var der en helt anden pointe - at husejeren 'normalt' arbejdede i Tyskland eller Danmark som gæstearbejder mens han 'lagde op' til engang i fremtiden at kunne flytte hjem til en *ny* normalitet og have plads til at rumme hele sin familje.

Pointen med Per Kirkeby's hullede skulpturer er, må man tro, at de af æstetiske grunde er ubrugelige som menneskeboliger; at bygningsværkerne ikke kan have en

almindelig brugsværdi - der kunne tillægges en pris, -
men 'kun' have en 'æstetisk' eller kunstnerisk værdi -
som så evt kunne påskønnes eller belønnes eller betales.

Måske kunne Per Kirkeby skrive et moderne eventyr på
en 'melodi' der minder om *Kejserens nye Klæder*?

*Nej, naturligvis er der ikke glas i vinduesåbningerne ...
eller døre i døråbningerne ... Dét er akkurat det fine.*

*Læg mærke til de udsøgte måder murstenene er sat
sammen på ...*

15.2.2 Per Kirkeby's skulptur for Niels Bohr

Foto: BA, sommeren 2021

Hvad skulpturen har med Niels Bohr at gøre er svært at se. Men måske refereres der til en diskussion mellem Albert Einstein og Niels Bohr ... hvor Einstein angiveligt skal have 'argumenteret' med en påstand om at Gud ikke kastede med terninger?

Se evt:

<https://skulpturblog.org/2020/09/26/kobenhavn-1988-monument-for-niels-bohr/>

15.3 Dronningens gravmæle [2003-2018]

Dronningen var så tilfreds med Bjørn Nørgaard's arbejde med gobelinerne at hun senere fik ham til at forfærdige et gravmæle [2003-2018], se:

<https://www.kongehuset.dk/hm-dronningens-gravmaele>

15.4 Nørrebro's hjerte. En transformation [2010]

Bjørn Nørgaard tog igen en specifik udfordring op i 2010 da han udtænkte **Nørrebro's hjerte** som støtte til beboerne på Nørrebro.

Hjertet var skabt af konfiskerede og omsmeltede skydevåben :

Fra indvielsen 20.05.2010. Fotos: BA

<http://holberg.nu/hjerteskulpturen-indvies.pdf> [29
billeder, PDF, ca. 20 MB; billederne må bruges frit til
ikke-kommercielle formål]

[https://samlingen.koes.dk/vaerker-i-det-offentlige-
rum/4883](https://samlingen.koes.dk/vaerker-i-det-offentlige-rum/4883)

16 Supplerende: Poul Gernes [1925-1996] & Aase Seidler Gernes [1927-2018]

Poul Gernes var én af de grundlæggende fædre for Eks-skolen⁴¹. - En anden var kunsthistorikeren Troels Andersen [1940-2021]⁴².

Poul Gernes blev bredt kendt som ham der stod i spidsen for farvelægningen af Palads Biografen i København og af Herlev Sygehus. Bag eller ved siden af Poul Gernes stod hans kone: Aase Seidler Gernes.

Poul og Aase Seidler Gernes stræbte efter at omdefinere kunstnerens rolle og kunstens samspil med befolkningen.

Blandt andre projekter er udsmykningen af Ordrup Gymnasium (1989) der blev initieret af lærere og elever og som blev gennemført af dem i et bredt samarbejde med nogle af Poul Gernes' elever fra Kunstakademiet i København⁴³. Den umiddelbare anledning til at projektet blev udviklet var at skolen var lukningstruet; den heldige gennemførelse og det stærke lokale engagement

41 Se fx: <https://da.wikipedia.org/wiki/Eks-skolen>

42 Se <https://kunsten.nu/journal/tidligere-museumsdirektoer-troels-andersen-er-doeet/> og

<https://museumjorn.dk/article/troels-andersen-in-memoriam/>
43 fra Se fx: <https://www.ordrup-gym.dk/om-og/skolens-historie/>

medvirkede i betydelig grad til at man i amtsrådet - ud fra en samlet vurdering - besluttede at skolen skulle bevares.

- - -

Samarbejdet mellem Poul Gernes og Aase Seidler Gernes har været 'oppe' i et par af Adrian Lloyd Hughes' Kunstquizzes på DR

https://www.dr.dk/drtv/se/kunstquiz_48992 Aase Seidler Gernes (Tegning (2014)) [2017:4]

https://www.dr.dk/drtv/se/kunstquiz_48990 Poul Gernes (Skydeskivebillede (1967)) [2017:7]

- - -

Henvisninger:

https://da.wikipedia.org/wiki/Poul_Gernes

https://da.wikipedia.org/wiki/Aase_Seidler_Gernes

<https://www.gernes.dk/om.html>

17 Supplerende: Elsa Gress [1919-1988]

17.1 Elsa Gress

Se det tidligere afsnit om Elsa Gress' angreb på DR's Musikafdeling og skuespiller og instruktør Jens Okking, s. 10 ff.

https://denstoredanske.lex.dk/Elsa_Gress

https://da.wikipedia.org/wiki/Elsa_Gress

<https://www.kvinfo.dk/side/597/bio/956/>

Se endvidere:

Karin Sanders' artikel *En professionel outsider*:

<https://nordicwomensliterature.net/da/2011/01/04/en-professionel-outsider/>

Grethe Jensen: *Elsa Gress i: Kvinder i Danmarks-historien*. Politikens håndbøger, København 2004, s. 265-269.

Et møde med Elsa Gress i "Decentret" i Glumsø. Klippet er fra udsendelsen Portræt af en forfatter fra 1971:

<https://www.dr.dk/bonanza/serie/360/portraetter-klip/55089/elsa-gress> [varighed: 01:57 minutter].

DR's serie Store Danskere: Elsa Gress

<https://www.danskkulturarv.dk/dr/store-danskere-elsa-gress/> [DR 2008, 39 minutter].

Tilrettelæggelse: Anja Hauberg

DR's opførelse af TV-stykket: Den sårede filoktet:

<https://www.danskkulturarv.dk/dr/den-saerede-filoktet/> [DR 1974, 1t 16 m]. Skuespil af Elsa Gress, ide og collage af Clifford Wright og musik af Tom O'Horgan.

På YouTube kan findes *1/2 times samtale med Elsa Gress om 1980'erne*:

<https://www.youtube.com/watch?v=oi84KSDeL5Q>

Erindring om fremtiden af Elsa Gress og instrueret af Tom O'Horgan (jf sidste afsnit i *Elsa Gress: Fanden til forskel* (1979)), DR 1984, udsendt 04.05.1984, jf: <https://www.dfi.dk/viden-om-film/filmdatabasen/film/erindring-om-fremtiden>.

Internetstedet <http://www.elsagress.dk/elsa-gress-decenter/> blev etableret i forbindelse med en festival der blev holdt på Møn i sommeren 2019.

17.2 Barbara Gress' erindringer

Elsa Gress' og Clifford Wright's datter Barbara Gress [1957-2001] har udgivet to erindringsbøger der fortæller om livet som barn og ung i Sydsjælland og på Møn.

Dæmoner og engle. Erindringsroman, Lindhardt og Ringhof, København 1996.

Huset og slottet. Erindringsroman, 2. udgave, Lindhardt og Ringhof, København 2000 [1. udgave 1999]

Se evt: https://da.wikipedia.org/wiki/Barbara_Gress

17.3 Henrik Stangerup, Jurij Moskvitin ... og Henning Christiansen

Elsa Gress og hendes mand, maleren Clifford Wright [1919-1999], gav i mange år husly til en lang række kunstnere – én af dem var forfatteren Henrik Stangerup [1937-2005], en anden forfatteren Jurij Moskvitin [1938-2005] – der var uddannet på Musikkonservatoriet i København som pianist - og som senere desuden gennemførte filosofi-studiet på Københavns Universitet.

Moskvitin har skrevet en detaljeret og temmelig åbenhjertig, men osse 'kompleks' erindringsbog om Henrik Stangerup – der desforuden giver en række indtryk af Elsa Gress og af hendes rolle i Decenteret: *Du må ikke sjuske med dit liv*, Forlaget Bianco Luno, København 2008.

Moskvitin havde skrevet bogen nogle år før, men den oprindelige forlægger sprang fra af frygt for at Stangerup's familie ville trække hans bøger væk fra forlaget.

Bogen er (teknisk sét) velskrevet, men samtidig svær at få hold på fordi det ikke altid kan afgøres hvad der er op og

ned⁴⁴. Et emne der fortælles meget om er Stangerup's dansk-brasilianske *Erasmus Montanus*-film⁴⁵.

Allerede i 2003 – nogle år efter Henrik Stangerup's død - udgav Niels Martinov (gymnasielærer i dansk og film og en flittig forfatter) *Henrik Stangerup – en biografi*.

Forfatteren har interviewet mange der kendte Stangerup og har suppleret med egne beskrivelser af Stangerup's værker. En af Martinov's kilder var Jurij Moskvitin – og der er et visst indholdsmæssigt og sprogligt sammenfald mellem de to erindringsværker.

1' udgave af Martinov's bog er udsolgt, men den findes både som *print-on-demand* og som *ePub* (den sidste version er relativt billig og har desuden dét fortrin at den er elektronisk søgbar).

Har man været gennem Moskvitin's og Martinov's bøger kan man få en del ud af Ole Roos' biografiske film *At skrive eller dø* (som kan ses på *Filmstriben*) - Roos var ven med Stangerup gennem mange år:

44 Erindringslitteraturen er fyldt med eksempler på fordrejninger, tildigtninger og udeladelser. Hér er det kun ekstra tydeligt at forfatteren ikke kan anses for at være et sandhedsvidne, men at han må læses med forbehold og omtanke.

45 ... både hvordan filmen blev udviklet og realiseret, hvordan man skaffede de nødvendige økonomiske midler og hvordan man – et stykke ad vejen – formøblede dem. Ifølge Moskvitin havde de vigtigste aktører – den brasilianske kunstner Fausto Wolff [1940-2008] – der i en periode boede på Decenteret - og Henrik Stangerup – meget forskellige hensigter med projektet. Resultatet blev en film der – i flere henseender - ramte ved siden af skiven.

<https://fjernleje.filmstriben.dk/film/2634486701/at-skrive-eller-do-om-forfatteren-henrik-stangerup> [godt 40 minutter]⁴⁶

Stangerup og Henning Christiansen har givetvis hørt om hinanden men var – så vidt vides – ikke venner eller tætte bekendte (selv om de i flere år boede ret tæt på hinanden).

Personligt, kunstnerisk og politisk var de osse temmelig forskellige, men de rendte begge ind i store kunstneriske problemer og – i en periode – i så voldsom en modgang at de hver især måtte tænke om og ændre mål og strategi.

Stangerup kuldsejlede med et stort Holberg-projekt (optagelsen af den brasilianske Erasmus Montanus-film), Henning Christiansen med forsøget på at udvikle en folkelig samfundskritisk opera.

https://da.wikipedia.org/wiki/Henrik_Stangerup

https://da.wikipedia.org/wiki/Jurij_Moskvitin

https://pt.wikipedia.org/wiki/Fausto_Wolff

46 Til Roos' film knytter sig en film på godt 30 minutter hvor instruktøren (Roos) og producenten (Lasse Jensen) taler om filmens 'greb' og vinkel.

17.4 Tom O'Horgan

https://en.wikipedia.org/wiki/Tom_O'Horgan

https://denstoredanske.lex.dk/Tom_O'Horgan

Der indgår to ret lange og grundige interviews med Tom O'Horgan i Elsa Gress' *Fanden til forskel* [1979]. Interviewene blev taget [i hhv](#) 1970 og omtrent 10 år senere.

18 *Niels Klim* på scenen og på TV [1973, 1984-1985]

18.1 Supplerende:

Niels Klim som dramatisk værk blev først produceret og opført af Gladsaxe Teater⁴⁷ og senere genopsat på DR TV og udsendt i 3 dele; første gang ved årsskiftet 1984/1985.

DR TV har angivet følgende på sit internetsted:

En fantasi i tre dele over Ludvig Holberg's roman. Niels Klim, en selvbevidst ung teolog fra Bergen, falder gennem en klippespalte ned i jordens indre. Han lander på planeten Utopia, hvor alle fornufts-væsener er træer, som ikke ønsker, at der bliver bragt uorden i naturens egen balance.

Manuskript: Kaj Nissen og Kaspar Rostrup. Instruktion: Kaspar Rostrup. Scenografi: Søren Breum. Kostumer: Lone Ernst. Komponist: Fuzzy. Kapelmester: Børge Wagner. Danseinstruktion: Dinna Bjørn. Teknisk producer: Leon Munkholm.

Medvirkende: Frits Helmuth (Fortælleren og Niels Klim); Thorkild Demuth (Bjerggubben); Benny Hansen (Daglejeren); Bodil Udsen (1. træ); Gyda Hansen (2. træ); William Kisum (3. træ); Olaf Nielsen (4. træ); Jørgen Melskens (5. træ); Berit Kvorning (6. træ); Marie-Louise Coninck (7. træ); Thomas Eje (8. træ); Inger Gleerup (Nehek); Lars Lunøe (Joktan); Gotha Andersen (Kilak); Susse Wold (Palmka); Preben Lerdorff-Rye

⁴⁷ Se: https://teaterleksikon.lex.dk/Gladsaxe_Teater og https://teaterleksikon.lex.dk/Kaspar_Rostrup

(Overhovedet); John Hahn-Petersen (Rasbaki); Olaf Ussing (egetræ); Otte Svendsen (egetræ); Kai Holm (egetræ);

Desuden medvirker: Radiosymfoniorkestret, Radiounderholdningsorkestret, Radiokammerkoret og Radiokoret.

<https://www.dr.dk/bonanza/serie/493/niels-klims-underjordiske-rejse/63716/niels-klims-underjordiske-rejse-1del>

<https://www.dr.dk/bonanza/serie/493/niels-klims-underjordiske-rejse/63731/niels-klims-underjordiske-rejse-2del>

<https://www.dr.dk/bonanza/serie/493/niels-klims-underjordiske-rejse/63819/niels-klims-underjordiske-rejse-3del>

19 Supplerende: Jens Okking [1939-2018]

Ekstra Bladets Forlag udgav i 2009 Niels Okking's bog: *Jens Okking – virkeligheden er alle tings prøve.*

I forordet siger Jens Okking: *"Nu ville skæbnen så, at min ældste søn og jeg i et tæt samarbejde skulle skrive noget, der til forveksling ligner en erindringsbog. Vi springer gennem min tilværelse på kryds og tværs, og bogen er således blevet en række øjebliksbilleder af mit liv".*

Arbejdet som instruktør for TV-Operaen nævnes ikke med ét eneste ord, heller ikke i de afsluttende oversigter over de film, tv-serier, teateropsætninger eller portrætudsendelser Jens Okking har medvirket i.

19.1 *En by i provinsen* [1977-1980]

TV-serien ***En by i provinsen***, vist på DR over de 4 sæsoner 1977-1980. Jens Okking var én af de fremtrædende medvirkende serien igennem:

<https://www.dfi.dk/viden-om-film/filmdatabasen/film/en-i-provinsen>

19.2 *Her er dit liv: Jens Okking* [1991]

https://www.dr.dk/drtv/episode/her-er-dit-liv_-jens-okking_284580

Sendt første gang 1991 [genudsendt torsdag 18.11.2021 på DR2 kl. 12.10-13.50]. DR har skrevet: 'Gregers Dirckinck-Holmfeld kidnapper en spændende person og bringer ham - eller hende - til det direkte program i TV-Byen. Her møder aftenens hovedperson sit liv - gamle skolekammerater, venner, familie eller kolleger dukker overraskende op. Det hele har været planlagt gennem måneder. Kun hovedpersonen ved intet i forvejen. Hvem skal vi så møde i aften? Bliver det en kendt eller ukendt person? Lykkes kidnappingen?'

I udsendelsen gives flere eksempler på hvordan Jens
Okking så på skuespillerfaget og på instruktørens rolle.

20 Supplerende: Andre TV-serier i slutningen af 1970'erne

Andre serier er blevet produceret af eller for DR i slutningen af 1970'erne – flere af dem med stor folkelig succes, tag:

Fiskerne [6 episoder, 1977]

TV-føljeton i seks dele af Leif Petersen efter Hans Kirk's roman med musik af Hans Erik Philip. Instruktion: Jens Ravn. Fotograf: Henrik Heger.

<https://www.dr.dk/bonanza/serie/152/fiskerne/51447/fiskerne-16> m.fl.

Se osse:

<https://www.dr.dk/nyheder/kultur/kulturklubber/hans-kirk-fiskerne>

Matador [24 episoder - 1978-1981]

https://www.dr.dk/drtv/serie/matador_130149

[https://da.wikipedia.org/wiki/Matador_\(tv-serie\)](https://da.wikipedia.org/wiki/Matador_(tv-serie))

og

Huset på Christianshavn [84 afsnit, 1970-1977]

https://da.wikipedia.org/wiki/Huset_på_Christianshavn

21 Supplerende: DRs *Edderkoppen* [2000]

En tid efter at DR havde forsøgt sig med TV-Operaen, gik man – efter et tilløb eller to⁴⁸ - i gang med et andet projekt – der førte til opsætningen af *Edderkoppen* [i 6 afsnit, hver på ca 58 minutter] i marts-april 2000.

Serien kan findes på DR's *Bonanza* på:

<https://www.dr.dk/bonanza/serie/352/edderkoppen>

Palle Schantz Lauridsen: *Hjalmar eller Hasselstrøm? Myte og realitet i DRs Edderkoppen, Kosmorama 226* [2000], s. 134-148.

Først fundet på:

http://video.dfi.dk/Kosmorama/magasiner/226/kosmorama226_134_artikel6.pdf

Senere på:

<https://issuu.com/kosmorama/docs/kosmorama226?e=7115888%2F8867509>

48 Først var (så vidt vides) Anders Bodelsen involveret, senere Ebbe Reich Kløvedal.

22 Denne oversigt

Hensigten med oversigten er at gøre det nemmere for interesserede at gå videre, se nærmere i det næste afsnit.

Henning Christiansen var (så vidt jeg véd) medlem af DKP – Danmarks Kommunistiske Parti - på dét tidspunkt hvor han arbejdede med TV-Operaen, og det er ret åbenbart at hans politiske synspunkter har præget udformningen af TV-Operaen.

Henning Christiansen forudså næppe – måske første temmelig sént -at Sovjetunionen ville bryde sammen, at muren i Berlin ville falde - eller at dét kommunistiske koncept han havde tilsluttet sig ville blive opløst.

22.1 Ansvar for denne oversigt

Ansvar for denne oversigt – for de enkelte udsagn og vurderinger og for evt misforståelser – ligger på mig ... med mindre andet fremgår det pågældende sted.

22.2 Hvad kunne der evt gøres? Hvad kunne et projekt handle om?

- Man kunne måske søge efter TV-kopier (evt på VHS-bånd) og rekonstruere dé dele af TV-Operaen der er tekniske problemer med. Lydsiden synes at være OK, men billedsiden er der et par problemer med (se henvisningerne til TV-Operaen ovenfor, s. 16).

- Man kunne samle og evt udgive forskelligt autentisk materiale fra arbejdet med at udvikle og publicere TV-Operaen.

- Man kunne samle de mest interessante anmeldelser, interviews og kommentarer fra tiden omkring 1979.

- Måske kunne man i forlængelse af en evt restaurering udvikle undervisningsmateriale der kunne bruges i de gymnasiale uddannelser, i medieuddannelser og på højskoler?

Hvordan man – i nutiden - skal vurdere Hans Scherfig's, Henning Christiansen's og flere andres indsats som kunstnere og som samfundskritikere bør man - på gængs pædagogisk vis - overlade til publikum, i dette tilfælde ikke mindst til elever, studerende og kursister.

Målet med det 'antydede' projekt skulle med andre ord *ikke* bestå i at tale for eller imod, eller bestå i at rehabilitere eller 'dehabiliterer' Hans Scherfig's, Henning Christiansen's, Peter Thorsboe's eller andres

kunstneriske og politiske synspunkter, men i at bidrage til en åben og seriøs historieskrivning og i at give plads til en flerhed af stemmer og synspunkter.

22.3 Ophavsretlige vanskeligheder

Der vil være en del vanskeligheder med at gå videre med 'sagen', for det første er det ikke sikkert at der *kan* findes egnet videomateriale.

For det andet kan man ikke uden videre publicere dét materiale man måtte finde, for der er mange rettighedsindehavere der skal findes og som derefter skal give deres accept.

Af samme grund har jeg kun optrykt primært kildemateriale eller avis- og tidsskriftsartikler i meget begrænset form og med dén hensigt at gøre det nemmere at finde materialet.

22.4 Tak

- Tidligere musikchef i DR Mogens Andersen [1929-2008] lagde sig i selen for at dokumentere og bevare de forskellige TV-operaer for eftertiden – heriblandt Henning Christiansen's. Det fremgår af hvad kolleger og medarbejdere har sagt og skrevet – og af hans bog *Historien om Vor Tids Musik* – der udkom i 2009, året efter hans død.

- Mange tak for informationer, henvisninger, idéer eller fremskaffelse af arkivmateriale i denne indledende fase til:

- Louise Broch, arkivar i DR og redaktør af Dansk Kulturarv.

- Birgitte Haag Jespersen, bibliotekar i Holbæk.

- Det Kongelige Bibliotek (avissamlingen i Aarhus).

22.5 Send mig evt en e-mail

Send mig evt en mail hvis du har spørgsmål, kommentarer eller forslag.

Mørkøv, sensommeren / efteråret 2021

Bjørn Andersen

post@bjoerna.dk

Kultursociolog

udgiver af

<http://bjoerna.dk>

<http://holberg.nu>